

Jezus, meer dan een timmerman

Josh McDowell

In zijn verzet tegen het Christendom stuitte schrijver op argumenten die hij van zijn kant onmogelijk kon weerleggen en die tenslotte voor hem het overtuigende bewijs leverden dat Jezus Christus inderdaad mens-geworden God was. Deze ontdekking heeft zijn leven radicaal veranderd. In onderhavig boek haalt hij enige van de meest doorslaggevende argumenten aan die ertoe geleid hebben zijn sceptische houding ten opzichte van de godheid van Jezus Christus te herzien. Steeds weer wijst hij op Degene die zijn leven totaal veranderd heeft: Jezus Christus, de gekruisigde en opgestane Heer, die nu aanspraak maakt op heel zijn leven.

Inhoud

Voorwoord

1. Waardoor is Jezus zo anders?
2. Heer, leugenaar of geesteszieke?
3. En de wetenschap dan?
4. Zijn de bijbelse verhalen betrouwbaar?
5. Wie zou willen sterven voor een leugen?
6. Wat heb je aan een dode Messias?
7. Heb je dat gehoord van Saulus?
8. Hij is te goed om niet waar te zijn.
9. Wil de echte Messias nu opstaan?
10. Kan het ook anders?
11. Hij heeft mijn leven veranderd.

Voorwoord

Bijna tweeduizend jaar geleden voegde Jezus zich bij het menselijk geslacht in een kleine Joodse gemeenschap. Hij kwam uit een arm gezin, een minderheidsgroep en woonde in één van de kleinste landen ter wereld. Hij heeft ongeveer drie en dertig jaar geleefd; zijn openbare optreden bepaalde zich slechts tot de laatste drie jaren. Toch herinneren de mensen op vrijwel de hele wereld Hem nog steeds. De datum van ons ochtendblad of de datum van het auteursrecht van een universitair studieboek getuigt van het feit dat Jezus' leven één der grootste aller eeuwen was.

Aan H.G. Wells, de beroemde historicus, werd gevraagd welk mens de meest blijvende indruk heeft gemaakt op de geschiedenis. Hij antwoordde: "als de grootheid van een mens wordt beoordeeld volgens historische maatstaven staat Jezus bovenaan".

De geschiedkundige Kenneth Scott Latourette zei: "Door de eeuwen heen stapelt het bewijsmateriaal zich op dat, gemeten naar zijn invloed op de geschiedenis, het leven van Jezus het invloedrijkste is geweest van alle leven dat ooit op deze aarde voorkwam. Het schijnt dat deze invloed toeneemt".

Aan Ernest Renan ontleen we de volgende uitspraak: "Jezus was het grootste godsdienstige genie dat ooit geleefd heeft, zijn schoonheid is eeuwig en aan zijn heerschappij komt geen einde. In alle opzichten is Jezus uniek en niets kan met Hem vergeleken worden. De hele geschiedenis is onbegrijpelijk zonder Christus".

1 Waardoor is Jezus zo anders?

Kortgeleden sprak ik met een groep mensen in Los Angeles. Ik vroeg hen: "Wie is Jezus Christus, wat vinden jullie van Hem?" Het antwoord was dat Hij een groot geestelijk leider was. Daar ben ik het mee eens. Jezus Christus was een groot geestelijk leider. Maar ik geloof dat Hij veel meer was.

Door de eeuwen heen zijn de meningen van mannen en vrouwen verdeeld geweest over de vraag: “Wie is Jezus?” Waarom zoveel onenigheid over één persoon? Waardoor komt het dat zijn naam irritatie oproept, meer dan de naam van enig ander geestelijk leider? Waarom kan je wel over God praten zonder dat iemand daarvan ondersteboven is maar wil men een eind maken aan het gesprek zo gauw je de naam van Jezus noemt? Of ze gaan zich verdedigen. Ik zei iets over Jezus tegen een taxichauffeur in Londen en onmiddellijk zei hij: “Ik houd er niet van om over godsdienst te praten en zeker niet over Jezus”.

In welk opzicht is Jezus anders dan andere geestelijke leiders? Waarom ergeren de mensen zich niet aan de namen van Boeddha, Mohammed en Confusius? De reden is dat deze anderen niet beweerd hebben dat ze God waren, dat deed Jezus wel. Dat is het waardoor Hij zo anders is dan andere geestelijke leiders.

Het duurde niet lang of de mensen die Jezus kenden beseften dat Hij verbazingwekkende rechten voor zich opeiste. Het werd duidelijk dat Hij er aanspraak op maakte dat Hij meer was dan een profeet of leraar. Hij maakte klaarblijkelijk aanspraak op God-zijn. Hij introduceerde zichzelf als de enige weg tot gemeenschap met God, de enige bron voor vergeving van zonden en de enige manier om gered te worden.

Voor veel mensen is dit te eenzijdig, te bekrompen om in te geloven. Maar het punt is niet: wat willen wij denken of geloven, maar veeleer: wie beweerde Jezus zelf dat Hij was.

Wat hebben de Nieuwtestamentische geschriften ons hierover te zeggen? We horen vak de uitdrukking “de godheid van Christus”. Dat betekent “dat Jezus Christus God is”.

A.H. Strong omschrijft in zijn *Systematic Theology* God als de “oneindige en volmaakte geest in wie alle dingen hun oorsprong, bestaan en einde hebben”¹. Deze definitie van God kan gebruikt worden voor alle theïsten, ook voor Moslims en Joden. Het theïsme leert dat God een persoonlijke God is en dat het heelal door Hem ontworpen en geschapen is. God houdt het in stand en regeert nog steeds. De Christen in zijn theïsme voegt nog aan bovenstaande definitie toe: “en die mens geworden is als Jezus van Nazareth”.

Jezus Christus is eigenlijk een naam en een titel. De naam Jezus is afgeleid van het Griekse woord voor de naam Jeshua of Joshua en betekent “Jahweh-Redder”, of “de Heer redt”. De titel Christus is afgeleid van het Griekse woord voor Messias (of in het Hebreeuws Mashiach - Daniël 9:26) en betekent “Gezalfde”. Twee functies, koning en priester, liggen besloten in het gebruik van de titel “Christus”. Zijn titel is er de bevestiging van dat Jezus de beloofde Priester en Koning uit de Oudtestamentische profetieën is. En dat is een zaak van doorslaggevende betekenis voor het juist bestaan van Jezus en het Christendom.

Het Nieuwe Testament laat Christus duidelijk zien als God. De namen voor Christus in het Nieuwe Testament zijn dusdanig dat ze eigenlijk alleen voor iemand gebruikt kunnen worden die God is. Bij voorbeeld, Jezus wordt God genoemd in de zin van “verwachtende de zalige hoop en de verschijning der heerlijkheid van onze grote God en Heiland, Christus Jezus” (Titus 2:13; zie ook Johannes 1:1; Hebreeën 1:8; Romeinen 9:5; 1Johannes 5:20, 21). De bijbel kent Hem eigenschappen toe die alleen voor God gelden. Jezus wordt voorgesteld als in zichzelf bestaand (Johannes 1:4; 14:6); alomtegenwoordig (Mattheüs 28:20; 18:20); alwetend (Johannes 4:16; 6:64; Mattheüs 17:22-27); almachtig (Openbaring 1:8; Lukas 4:39-55; 7:14, 15; Mattheüs 8:26, 27); en eeuwig leven hebbend (1Johannes 5:11, 12, 20; Johannes 1:4).

Jezus ontving eer en aanbidding die alleen God zou mogen ontvangen. In een ontmoeting met de satan zegt Jezus: “Er staat immers geschreven: De Heer, uw God, zult gij aanbidden en Hem alleen dienen” (Mattheüs 4:10). Toch ontving Jezus aanbidding als God (Mattheüs 14:33; 28:9) en gebod Hij zelfs soms als God geëerd te worden (Johannes 5:23, zie ook Hebreeën 1:6; Openbaring 5:8-14).

De meeste volgelingen van Jezus waren vrome Joden die in de ene ware God geloofden. Ze geloofden met hart en ziel in één God, toch erkenden ze Hem als mens-geworden God.

¹ A.H. Strong, *Systematic Theology* (Philadelphia: Judson Press, 1907) Vol. 1, p. 52.

Wegens zijn uitgebreide rabbijnse scholing was Paulus één van de mensen van wie het het minst waarschijnlijk was dat hij godheid aan Jezus zou toekennen, een man uit Nazareth zou aanbidden en Hem Heer zou noemen. Maar dat is nu precies wat Paulus deed! Hij erkende het Lam van God (Jezus) als God toen hij zei: “Zie dan toe op uzelf en op de gehele kudde, waarover de Heilige Geest u tot opzieners gesteld heeft, om de gemeente Gods te weiden, die Hij zich door het bloed van zijn Eigene verworven heeft” (Handelingen 20:28).

Petrus beleed nadat Christus hem gevraagd had wie Hij was: “Gij zijt de Christus, de Zoon van de levende God!” (Mattheüs 16:16). Jezus beantwoordde Petrus’ belijdenis niet door zijn antwoord te corrigeren, maar door de geldigheid en bron ervan te erkennen: “Zalig zijt gij, Simon Barjona, want vlees en bloed heeft u dit niet geopenbaard, maar mijn Vader, die in de hemelen is” (Mattheüs 16:17).

Martha, iemand die Jezus van nabij kende, zei tegen Hem: “Ik heb geloofd, dat Gij zijt de Christus, (Messias), de Zoon van God” (Johannes 11:27).

Dan is er nog Nathanaël die dacht dat er uit Nazareth niets goeds kon komen. Hij gaf toe dat Jezus “de Zoon van God” was: “Gij zijt de Koning van Israël” (Johannes 1:50).

Tijdens de steniging van Stefanus: “riep hij de Heer aan, zeggende: Heer Jezus, ontvang mijn geest!” (Handelingen 7:59). De schrijver van het boek aan de Hebreeën noemt Christus God als hij schrijft: “Maar van de Zoon zegt Hij: Uw troon, o God, is in alle eeuwigheid” (Hebreeën 1:8). Johannes de Doper kondigde de komst van Jezus aan door te zeggen dat: “de Heilige Geest in lichamelijke gedaante als een duif op Hem neerdaalde, en dat er een stem kwam uit de hemel: Gij zijt mijn Zoon, de Geliefde, in U heb Ik mijn welbehagen” (Lukas 3:22).

Dan hebben we natuurlijk ook nog de belijdenis van Thomas, beter bekend als “de ongelovige Thomas”. Misschien was hij wel een student aan het eind van zijn studie. Hij zei: “Ik zal geenszins geloven tenzij ik mijn vinger op de wonden van de nagels kan leggen”. Ik herken mijzelf in Thomas. Hij zei: “Luister eens, het is niet zo dat elke dag iemand zichzelf uit de dood laat opstaan, of zegt dat hij een mens-geworden God is. Ik heb bewijzen nodig”. Acht dagen later, nadat Thomas zijn twijfels tegenover de andere discipelen geuit had: “kwam Jezus, terwijl de deuren gesloten waren, en Hij stond in hun midden en zei: Vrede zij u! Daarna zei Hij tot Thomas: breng uw vinger hier en zie mijn handen en breng een hand en steek die in mijn zijde, en wees niet ongelovig, maar gelovig. Thomas antwoordde en zei tot Hem: Mijn Heer en mijn God! Jezus zei tot hem: Omdat gij mij gezien hebt, hebt gij geloofd? Zalig zij, die niet gezien hebben en toch geloven” (Johannes 20:26-29). Jezus aanvaardde het dat Thomas Hem erkende als God. Hij berispte Thomas wel om zijn ongelof, maar niet om zijn aanbidding. Hierbij zou een criticus kunnen opmerken dat dit allemaal aanduidingen zijn die door anderen over Christus worden gegeven, niet door Christus over zichzelf. Het verwijt dat ik veel ben tegengekomen in scholen is gewoonlijk dat die mensen ten tijde van Christus Hem verkeerd hebben begrepen evenals wij Hem vandaag verkeerd begrijpen. Met andere woorden, Jezus maakte er in werkelijkheid helemaal geen aanspraak op dat Hij God was.

Maar ik denk dat Hij het wel deed en ik geloof dat we de godheid van Christus regelrecht kunnen aflezen uit de bladzijden van het Nieuwe Testament. Er zijn bijbelplaatsen in overvloed en de betekenis daarvan is duidelijk. Een zakenman die de bijbel nauwkeurig nagevorst heeft om te onderzoeken of Christus er al of niet aanspraak op maakte God te zijn zei: “Iedereen die het Nieuwe Testament leest en dan niet tot de conclusie komt dat Jezus aanspraak maakte op het God-zijn, zou net zo blind zijn als een mens die op een stralende dag buiten zou staan en zou beweren de zon niet te kunnen zien”.

In het evangelie van Johannes komt een onenigheid voor tussen Jezus en een aantal Joden. Oorzaak hiervan was het feit dat Jezus een lamme man op de sabbat genas en hem zei zijn matras op te nemen en te lopen. “En daarom wilden de Joden Jezus vervolgen, omdat Hij deze dingen op sabbat deed. Maar Hij antwoordde hen: Mijn Vader werkt tot nu toe en Ik werk ook. Hierom dan trachtten de Joden des te meer Hem te doden, omdat Hij niet alleen de sabbat schond, maar ook God zijn eigen Vader noemde en zich dus met God gelijk stelde” (Johannes 5:16-18).

Nu zou u kunnen zeggen: “Hoor eens, mijn vader werkt tot nu toe en ik werk zelf ook. Wat dan nog? Daar is niets mee bewezen”. Wanneer we een geschrift nader bestuderen moeten we de taal, de cultuur en in het bijzonder de persoon of personen voor wie het bestemd is in aanmerking nemen. In dit geval is de cultuur Joods en de betrokken personen zijn Joodse geestelijke leiders. Laten we eens bekijken hoe de Joden Jezus’ opmerkingen opgevat hebben in hun eigen cultuur tweeduizend jaar geleden: “Hierom dan trachten de Joden des te meer Hem te doden, omdat Hij niet alleen de sabbat schond, maar ook God zijn eigen Vader noemde en zich dus met God gelijk stelde” (Johannes 5:18). Waarom zo’n heftige reactie?

De reden is dat Jezus zei “mijn Vader”, niet “onze Vader”, en eraan toevoegde “werkt tot nu toe”. Door deze twee opmerkingen stelde Jezus zich gelijk aan God, op één lijn met Gods doen en laten. De Joden spraken niet over God als over “mijn Vader”. En als ze het al deden dan met de nadere aanduiding van “in de hemel”. Jezus deed dit echter niet. Hij noemde met recht God “mijn Vader” en dat kon door de Joden niet verkeerd uitgelegd worden. Jezus gaf ook te kennen dat terwijl God werkte, Hij, de Zoon, ook werkzaam was. Opnieuw begrepen de Joden de zinspelende dat Hij Gods Zoon was. Als gevolg van deze opmerking nam de haat bij de Joden toe. Hoewel ze Hem hoofdzakelijk kwamen opzoeken om Hem lastig te vallen, begon op dat moment de wens te groeien om Hem te doden.

Niet alleen maakte Jezus aanspraak op gelijkheid met God als zijn Vader, maar Hij verklaarde ook dat Hij één was met de Vader. Tijdens het vernieuwingsfeest in Jeruzalem werd Jezus benaderd door enige Joodse leiders die Hem vroegen of Hij de Christus was. Jezus beëindigde zijn uitleg aan hen door te zeggen: “Ik en de Vader zijn één” (Johannes 10:30). “De Joden droegen weer stenen aan om Hem te stenigen. Jezus antwoordde: Ik heb u vele goede werken doen zien vanwege mijn Vader; om welke van die werken wilt gij Mij stenigen? De Joden antwoordden Hem: Niet om een goed werk willen wij U stenigen, maar om godslastering en omdat Gij, een mens, Uzelf God maakt” (Johannes 10:31-33).

Men zou zich af kunnen vragen waarom er zo’n heftige reactie kwam op wat Jezus zei over één zijn met de Vader. Bij bestudering van het Grieks blijkt dat in deze uitdrukking iets interessants ligt opgesloten. A.T. Robertson, de grote kenner van het Grieks, schrijft dat dit “één” in het Grieks onzijdig is, niet manlijk en niet aangeeft één “in persoon” of “doel” maar veeleer één “in wezen of aard”. Robertson voegt daaraan toe: “Deze krachtige bewering is het hoogtepunt van Christus’ aanspraken betreffende de verhouding tussen de Vader en Hemzelf (de Zoon). Zij brengen de Farizeeën tot het kookpunt”.²

Het is duidelijk dat er in het hoofd van hen die deze bewering hoorden geen twijfel aan was dat Jezus er aanspraak op maakte dat Hij God was. Zo schrijft Leon Morris, de rector van Ridley College, Melbourne: “de Joden konden het woord van Jezus slechts als godslastering beschouwen en ze besloten om het recht nu in eigen hand te nemen. De wet schreef voor dat godslastering met stening bestraft moest worden (Leviticus 24:16). Maar deze mannen lieten het recht zijn loop niet nemen. Zij stelden geen aanklacht op waarop de autoriteiten een eerlijk onderzoek konden instellen. In hun razernij maakten ze zich klaar om tegelijkertijd rechters en beulen te zijn”.³ Jezus wordt bedreigd met stening vanwege “godslastering”. De Joden begrepen precies wat Hij leerde maar we kunnen ons afvragen of ze rustig zijn gaan overwegen of zijn aanspraken rechtmatig waren of niet?

Jezus sprak voortdurend over Zichzelf als één in wezen en aard met God. Hij verstoutte zich te beweren: “indien gij Mij kent, zoudt gij ook mijn Vader kennen” (Johannes 8:19); “En wie Mij aanschouwt, aanschouwt Hem die Mij gezonden heeft” (Johannes 12:45); “Wie Mij haat, haat ook mijn Vader” (Johannes 12:45); “... opdat allen de Zoon eren, gelijk zij de Vader eren. Wie de Zoon niet eert, eert ook de Vader niet, die Hem gezonden heeft (Johannes 5:23); enz. Deze aanduidingen geven stellig aan dat Jezus zichzelf als meer dan alleen maar een mens beschouwde; meer nog: Hij was de gelijke van God. Degenen die zeggen dat Jezus alleen maar wat dichter bij of wat vertrouwd

² Archibald Thomas Robertson, *Word Pictures in the New Testament* (Nashville: Broadman Press, 1932), Vol. 5, p. 186.

³ Leon Morris, “The Gospel According to John”. *The New International Commentary on The New Testament* (Grand Rapids: William B. Eerdmans Publishing Co., 1971), p. 524.

welijker met God was dan anderen, moeten maar eens nadenken over zijn verklaring “Als gij Mij niet eert gelijk gij de Vader eert, onteert gij ons beiden”.

Toen ik eens een lezing hield voor studenten in de literaire faculteit van de universiteit van West Virginia, onderbrak een professor me en zei dat het enige Evangelie waarin Jezus beweert God te zijn, het Evangelie van Johannes was en dat dit het laatst geschreven was. Hij beweerde vervolgens dat Markus, het oudste Evangelie, de aanspraak van Jezus op God-zijn niet eenmaal noemt. Het was duidelijk dat deze man Markus niet had gelezen - of niet veel aandacht had geschonken aan wat hij las.

Als antwoord hierop opende ik het Evangelie van Markus. Daarin maakt Jezus aanspraak op de bevoegdheid dat Hij zonden kan vergeven. “En daar Jezus hun geloof zag, zeide Hij tot de verlamde: “Kind, uw zonden worden vergeven” (Markus 2:5; zie ook Lukas 7:48-50). Volgens de Joodse wet was dit iets dat alleen God kon doen; volgens Jesaja 43:25 is dit recht slechts aan God voorbehouden. De schriftgeleerden vroegen: “Wat spreekt deze aldus? Hij lastert God. Wie kan zonden vergeven dan God alleen?” (Markus 2:7). Toen vroeg Jezus wat gemakkelijker zou zijn, te zeggen “Uw zonden worden vergeven”, of te zeggen “Sta op en wandel”?

Volgens het Wycliffe bijbelcommentaar is dit “een vraag waar geen antwoord op is. Allebei de uitspraken zijn even makkelijk gezegd, maar er is goddelijke macht voor nodig om er één te zeggen en die ook in daden om te zetten. Natuurlijk zal een bedrieger, die ontmaskering probeerend te vermijden, de eerste uitspraak het gemakkelijkst vinden. Jezus genas ook de ziekte opdat de mensen zouden weten dat Hij de macht had om met de oorzaak van de ziekte af te rekenen”.⁴

Toen Hij dat zei werd Hij door de geestelijke leiders van godslastering beschuldigd. Lewis Sperry Chafer schrijft: “Niemand op aarde heeft de bevoegdheid of het recht om zonden te vergeven. Niemand kon zonden vergeven behalve de Ene tegen wie allen gezondigd hebben. Als Christus zonden vergaf - en dat deed Hij immers - was Hij niet met een menselijke aangelegenheid bezig. Daar niemand zonden kan vergeven dan God alleen, is het afdoende bewezen dat Christus, daar Hij zonden vergaf, God is”.⁵

Deze opvatting van vergeving zat me een hele tijd dwars omdat ik het niet kon begrijpen. Op een dag, in een college filosofie haalde ik de bovenstaande verzen uit Markus aan, in antwoord op een vraag over de godheid van Christus. Een wetenschappelijk medewerker bestreed mijn conclusie dat de vergeving van Christus zijn God-zijn aantoonde. Hij zei dat hij iemand kon vergeven en dat daarmee niet bewezen was dat hij pretendeerde God te zijn. Terwijl ik erover nadacht wat de wetenschappelijke medewerker gezegd had, kwam bij me op waarom de geestelijke leiders tegen Christus ingingen. Ja, je kunt zeggen “ik vergeef je” maar dat kan alleen de persoon tegen wie gezondigd werd. Met andere woorden, als jij tegen mij zondigt, kan ik zeggen “ik vergeef je”. Maar dat was hier bij Christus niet het geval. De verlamde had gezondigd tegen God de Vader en toen zei Jezus op eigen gezag: “Uw zonden zijn vergeven”. Ja, wij kunnen onrecht vergeven dat ons is aangedaan, maar in geen geval kan iemand behalve God zelf zonden vergeven die tegen God zijn bedreven. En dat is nu wat Jezus deed! Geen wonder dat de Joden het niet namen toen een timmerman uit Nazareth zich verstoutte om op zoiets aanspraak te maken. Deze macht van Jezus om zonden te vergeven is er een opzienbarend voorbeeld van hoe Hij van een bevoegdheid gebruik maakt die alleen aan God voorbehouden is.

In het Evangelie van Markus vinden we ook het proces tegen Jezus (14:60-64). Deze rechtszitting levert één van de duidelijkste aanwijzingen op dat Jezus er aanspraak op maakte dat Hij God was. “En de hogepriester stond op en hij trad naar voren en ondervroeg Jezus en zei: Geeft Gij niets ten antwoord? Wat getuigen dezen tegen U? Maar Hij bleef zwijgen en gaf niets ten antwoord. Wederom ondervroeg de hogepriester Hem en zei tot Hem: Zijt Gij de Christus, de Zoon van de Gezegen-de? En Jezus zei: Ik ben het en gij zult de Zoon des mensen zien, gezeten aan de rechterhand der Macht en komende met de wolken des hemels. De hogepriester scheurde zijn klederen en zei: Waartoe hebben wij nog getuigen nodig? Gij hebt de godslastering gehoord: wat is uw oordeel? En zij allen veroordeelden Hem als des doods schuldig”.

⁴ Charles F. Pfeiffer, and Everett F. Harrison (Eds.). *The Wycliffe Bible Commentary* (Chicago: Moody Press, 1962). pp. 943, 944.

⁵ Lewis Sperry Chafer, *Systematic Theology* (Dallas Theological Seminary Press, 1947, Vol. 5), p. 21.

Eerst wilde Jezus niet antwoorden, en daarom liet de hogepriester Hem onder ede stellen. Nu Hij onder ede stond moest Jezus antwoorden (en ik ben zo blij dat Hij antwoord gaf). In antwoord op de vraag: “Zijt Gij de Christus, de Zoon van de Gezegende?” zei Hij: “Ik ben het”.

Een analyse van Christus’ getuigenis laat zien dat Hij aanspraak maakte op 1° de Zoon van de Gezegende (God), 2° Degene die aan de rechterhand der Macht zou zitten, en 3° de Zoon des mensen die zou komen met de wolken des hemels. Deze uitspraken zijn stuk voor stuk duidelijk Messiaans. Het sneeuwbaaleffect van alle drie bij elkaar is overduidelijk. Het sanhedrin, de Joodse raad haalde alle drie de punten eruit en de hogepriester reageerde erop door zijn kleren te scheuren en te antwoorden: “Waartoe hebben wij nog getuigen nodig?” Eindelijk hadden zij het zelf van Hem gehoord. Hij werd veroordeeld door de woorden uit zijn eigen mond.

Robert Anderson wijst op het volgende: “Geen enkel getuigenis à décharge is overtuigender dan dat van vijandige getuigen en het feit dat de Heer aanspraak maakte op goddelijkheid wordt onbetwistbaar bewezen door wat zijn vijanden deden. Nu moeten we wel bedenken dat de Joden geen troep onnozele wilden waren, maar een hoogbeschaafd en door en door godvruchtig volk; en juist op deze beschuldiging, zonder één stem tegen, werd tot Zijn dood besloten door het Sanhedrin - hun grote nationale raad, bestaande uit hun hoogste geestelijke leiders, waaronder mannen van het formaat zoals Gamaliël en zijn beroemde leerling Saulus van Tarsus”.⁶

Het is dus duidelijk dat dit het getuigenis is dat Jezus over Zichzelf wil afleggen. We zien ook dat de Joden Zijn antwoord begrepen hebben als een aanspraak op God-zijn. Toen moesten er twee tegenstrijdige mogelijkheden onder ogen worden gezien: of dat Zijn verklaringen godslasterlijk zijn, of dat Hij inderdaad God was. Voor Zijn rechters was het een duidelijke zaak - ja, zo duidelijk, dat ze Hem kruisigden en toen hoorden: “Hij heeft Zijn vertrouwen op God gesteld ... want Hij heeft gezegd: Ik ben Gods Zoon” (Mattheüs 27:43).

H.B. Swete legt uit wat de speciale betekenis is als de hogepriester zijn kleren scheurt: “De wet verbood de hogepriester om zijn kleren te scheuren bij smart in zijn persoonlijk leven (Leviticus 10:6; 21:10), maar in zijn functie als rechter eiste het gebruik van hem dat hij op deze wijze uiting gaf aan zijn afschuw van alle godslastering die in zijn tegenwoordigheid werd geuit. Het was duidelijk een opluchting voor de rechter die in verlegenheid gebracht was. Ook al kwam er geen betrouwbaar bewijsmateriaal ter beschikking, de noodzaak ervoor was nu toch opgeheven: de gevangene had nu immers Zichzelf beschuldigd”.⁷

We beginnen in te zien dat dit geen gewoon proces was, zoals de jurist Irwin Linton tot uitdrukking brengt: “Uniek onder de strafprocessen is dit proces waarin het niet gaat om de daden maar om de identiteit van de beschuldigde. De misdaad die Christus ten laste werd gelegd, de betekenis of het getuigenis of nog liever de komedie die voor het hof werd opgevoerd waarop Hij werd veroordeeld, het verhoor door de Romeinse landvoogd en het opschrift en de proclamatie op Zijn kruis bij de terechtstelling betroffen allemaal die ene vraag naar de werkelijke identiteit en waardigheid van Christus. “Wat denkt ge van Christus? Wiens Zoon is Hij?”⁸

Rechter Gaynor, de begaafde jurist van de New Yorkse balie, neemt in zijn toespraak over het proces van Jezus, het standpunt in dat godslastering het enige was dat Hem voor het Sanhedrin ten laste is gelegd. Hij zegt: “Uit alle evangelieverhalen blijkt duidelijk, dat de zogenaamde misdaad waarvoor Jezus werd berecht en veroordeeld, godslastering was. Jezus had er aanspraak op gemaakt dat Hij bovennatuurlijke macht bezat en voor een menselijk wezen was dat godslastering”⁹ (Johannes 10:33). (Gaynor zinspeelt op Jezus die “Zichzelf God maakt”, niet op wat Hij zei over de tempel).

Bij de meeste processen worden de mensen berecht om wat ze gedaan hebben, maar dit ging niet op in het proces van Christus. Jezus werd berecht om wie Hij was.

Het proces van Jezus zou voldoende moeten zijn om overtuigd te bewijzen dat Hij Zijn goddelijkheid beleed. Zijn rechters getuigen hiervan. Maar op de dag van Zijn kruisiging erkenden ook zijn

⁶ Robert Anderson, *The Lord from Heaven* (London: James Nisbet and Co., Ltd., 1910), p. 5.

⁷ Henry Barclay Swete, *The Gospel According to St. Mark* (London: Macmillan and Co., Ltd., 1898), p. 339.

⁸ Irwin H. Linton, *The Sanhedrin Verdict* (New York: Loizeaux Brothers, Bible Truth Depot, 1943), p. 7.

⁹ Charles Edmund Deland, *The Mis-Trials of Jesus* (Boston: Richard G. Badger, 1914), pp. 118-119.

vijanden dat Hij “was God gekomen in het vlees”. “Evenzo spotten de overpriesters samen met de schriftgeleerden en oudsten en zij zeiden: Anderen heeft Hij gered, Zichzelf kan Hij niet redden. Hij is Israëls Koning; laat Hij nu van het kruis afkomen en wij zullen aan Hem geloven. Hij heeft Zijn vertrouwen op God gesteld; laat Die Hem nu verlossen, indien Hij een welgevallen in Hem heeft; want Hij heeft gezegd: Ik ben Gods Zoon” (Mattheüs 27:41-43).

2 Heer, leugenaar of geesteszieke?

De duidelijke aanspraken die Jezus maakt op goddelijkheid, geven geen enkele kans aan het veelvoorkomende gedoe van sceptici die Jezus alleen maar beschouwen als een moreel hoogstaand mens of als een profeet die veel diepzinnige dingen heeft gezegd. Zo'n conclusie wordt vaak gepresenteerd als de enige die aanvaardbaar is voor denkende mensen of als de duidelijke conclusie van ons nadenken. De moeilijkheid is dat veel mensen wel ja knikken, maar nooit inzien dat deze redenering helemaal niet klopt.

Voor Jezus was van fundamenteel belang: “Wie geloven de mensen dat Ik ben”. Op grond van wat Jezus zei en op grond van de aanspraken die Hij maakte is het onmogelijk om tot de conclusie te komen dat Hij gewoon een goed, hoogstaand mens of een profeet was. Voor die conclusie bestaat geen enkele aanleiding en het is ook nooit de bedoeling van Jezus geweest.

C.S. Lewis, die hoogleraar was aan de universiteit van Cambridge en vroeger een agnosticus geweest is, had een helder inzicht in deze vraag. Hij schrijft: “Wat ik hier tracht te voorkomen is dat men die onzinnige opmerking maakt die de mensen vaak over Hem maken: “Ik ben bereid om Jezus te aanvaarden als een voorbeeldig leermeester, maar Zijn aanspraak op goddelijkheid aanvaard ik niet”. Dat is nu precies wat we niet moeten zeggen. Een mens die niet meer is dan een mens en de dingen zegt die Jezus zei kan helemaal geen groot leermeester zijn. Hij zou òf een gek zijn - op het vlak van de man die zegt dat hij Napoleon is - òf hij zou de duivel uit de hel zijn. U moet maar kiezen. Of deze man was, en is, de Zoon van God, of anders is hij een krankzinnige of nog iets ergers”. Lewis voegt hieraan toe: “Je kunt Hem opsluiten als krankzinnige, je kunt op hem spuwen en Hem als demon doden; of je kunt Hem te voet vallen en Hem Heer en God noemen. Maar laten we niet aankomen met neerbuigende onzin dat Hij een groot menselijk leraar was. Die mogelijkheid heeft Hij voor ons niet opengelaten. Dat was Zijn bedoeling niet”.¹

F.J.A. Hort die achtentwintig jaar lang werkte aan een kritische bestudering van het Nieuwe Testament, schrijft: “Zijn woorden waren zo volledig deel en uitingen van Zichzelf dat ze betekenisloos zouden zijn als algemene uitspraken over de waarheid, door Hem geuit als goddelijk orakel of profeet. Neem Zijn persoon als eerste, ofschoon niet het uiteindelijke, van alle beweringen weg, en ze vallen allemaal in duigen”.²

Zoals Kenneth Scott Latourette het zegt, hoogleraar in de geschiedenis van het Christendom aan de universiteit van Yale: “Het is niet Zijn leer die Jezus uitzonderlijk maakt, hoewel die leer alleen al Hem aanzien zou kunnen geven. Het is de combinatie van de leer en de man zelf. Men kan die twee niet scheiden”.

Latourette besluit: “Voor iedere aandachtige lezer van de Evangelien moet het duidelijk zijn dat Jezus Zichzelf en Zijn leer als onafscheidelijk beschouwde. Hij was een groot leraar, maar Hij was meer. Zijn leerstellingen over het Koninkrijk van God, over menselijk gedrag en over God waren belangrijk, maar ze zijn niet van Hem te scheiden zonder, vanuit Zijn standpunt, ongeldig te worden”.³

Jezus beweerde DAT Hij God was. Hij liet geen enkele andere keus over. Zijn pretentie is terecht of ten onrechte; dus moet ze ernstig worden overwogen. De vraag van Jezus aan Zijn discipelen: “Maar gij, wie zegt gij dat Ik ben?” (Mattheüs 16:15) kan op verschillende manieren beantwoord worden.

¹ C.S. Lewis, *Mere Christianity* (New York: The MacMillan Company, 1960), pp.40-41.

² F.J.A. Hort, *Way, Truth, and the life* (New York: MacMillan and Co., 1894), p. 207.

³ Kenneth Scott Latourette, *A History of Christianity* (New York: Harper and Row, 1953), pp. 44, 48.

Neem eerst eens aan dat Zijn pretentie om God te zijn ten onrechte was. Als het ten onrechte, dan hebben we nog twee mogelijkheden over en niet meer. Of Hij wist dat het niet waar was, of Hij wist het niet. We zullen beide mogelijkheden afzonderlijk overwegen en de uitkomst onderzoeken.

Was Hij een leugenaar?

Als Jezus wist, toen Hij Zijn aanspraken maakte, dat Hij geen God was, dan loog Hij en bedroog Zijn volgelingen met opzet. Maar als Hij een leugenaar was, dan was Hij ook een huichelaar, omdat Hij tegen anderen zei dat zij tot elke prijs eerlijk moesten zijn, terwijl Zijn eigen leer en leven zelf één enorme leugen was. Erger nog, dan was Hij een duivel omdat Hij anderen zei op Hem te vertrouwen voor hun eeuwige bestemming. Als Hij wist dat Zijn pretenties niet houdbaar waren, dan was Hij wel onuitsprekelijk slecht. En tenslotte zou Hij ook een dwaas zijn, want het waren Zijn aanspraken op goddelijkheid die leidden tot Zijn kruisiging.

Veel mensen zullen zeggen dat Jezus een voorbeeldig leermeester was. Laten we reëel blijven. Hoe kon Hij een voorbeeldig leermeester zijn en willens en wetens de mensen misleiden op het belangrijkste punt van Zijn leer: Zijn eigen identiteit? Een logische gevolgtrekking zou zijn dat Hij opzettelijk stond te liegen. Maar dat is een opvatting over Jezus die niet klopt met wat we over Hem en over de uitwerking van Zijn leer en leven weten. Want waar Jezus ook verkondigd is zijn levens ten goede veranderd, hebben volkeren zich ten goede gekeerd, zijn dieven eerlijk geworden, zijn alcoholisten genezen, zijn onverdraaglijke mensen kanalen van liefde geworden, en zijn onrechtvaardigen gerechtvaardigd. William Leckey, één van Groot Brittannië's bekendste geschiedkundigen en een onverzoenlijk tegenstander van georganiseerd Christendom, schrijft: "Het was aan het Christendom voorbehouden om de wereld een ideaal mens te laten zien die, door alle veranderingen van achttien eeuwen heen, mensenharten met een vurige liefde heeft bezielde; het heeft aangetoond dat het alle leeftijden, natiën, karakters en omstandigheden kan beïnvloeden; het is niet alleen het allergrootste voorbeeld van goedheid geweest, maar ook de sterkste drijfveer voor de mensen om die in praktijk te brengen. het eenvoudige verhaal over deze drie korte jaren van Zijn openbaar optreden heeft meer gedaan om de mensheid te vernieuwen en milder te maken dan alle verhandelingen van filosofen en alle vermaningen van moralisten".⁴

De geschiedkundige Philip Schaff zegt: "Als dit getuigenis niet waar is, dan moet het volslagen godslastering of waanzin zijn. Maar die veronderstelling houdt geen moment stand tegenover de morele zuiverheid en waardigheid van Jezus die zich in al Zijn woorden en daden openbaarden en onderkend zijn over de hele wereld. Evenmin kan er sprake zijn van zelfbedrog in zo'n geweldig belangrijke zaak en met een verstand dat in alle opzichten zo helder en zo nuchter is. Hoe kon Hij een dweper of een waanzinnige zijn. Hij die geestelijk nooit uit zijn evenwicht raakte, die rustig boven alle moeilijkheden en vervolgingen uitzweefde, zoals de zon boven de wolken, die altijd het verstandigste antwoord op strikvragen gaf, die rustig en weloverwogen Zijn dood en het kruis voor-spelde, Zijn opstanding op de derde dag, de uitstorting van de Heilige Geest, de grondlegging van Zijn Kerk, de verwoesting van Jeruzalem - voorspellingen die letterlijk in vervulling zijn gegaan? Iemand met een zo oorspronkelijke geest, zo volkomen, zo gelijkmatig en uit één stuk, zo volmaakt, zo menselijk en toch zo hoog verheven boven alle menselijke grootheid, zo iemand kan noch een bedrieger, noch een verzinsel zijn. Zoals terecht is opgemerkt, zou in dit geval de dichter groter zijn dan de held. Er zou meer dan een Jezus voor nodig zijn om een Jezus te verzinnen".⁵

Ergens anders levert Schaff het overtuigend bewijs dat Christus geen leugenaar is geweest. Hoe zou, en dan beroep ik mij op de logica, het gezond verstand en de ervaring, hoe zou een bedrieger - dat is een misleidende, zelfzuchtige, verdorven man - het zuiverste en edelste karakter dat in de wereld bekend is hebben kunnen verzinnen en van begin tot eind consequent kunnen volhouden; een karakter dat zo volmaakt waar en echt leek? Hoe kon hij een plan hebben ontworpen en met succes uitvoeren - een plan van weergalozes sociale bewogenheid, van zedelijke grootheid en verhevenheid - en er zijn eigen leven voor opofferen, tegen de sterkste vooroordelen van zijn volk en zijn

⁴ William E. Leckey, *History of European Morals from Augustus to Charlemagne* (New York: D. Appleton and Co., 1903), Vol. 2, pp. 8, 9.

⁵ Philip Schaff, *History of the Christian Church* (Grand Rapids: William B. Eerdmans Publishing Co., 1962). (Reprint from original 1910), p. 109.

tijd? ⁶ Als Jezus de mensen zo ver wilde krijgen dat ze Hem volgden en in Hem geloofden als God, waarom ging Hij dan naar het Joodse volk? Waarom zou iemand als timmerman uit Nazareth naar een land gaan dat zo klein is van oppervlakte en bevolking en dat door en door de ongedeelde eenheid van God aanhing? Waarom ging Hij niet naar Egypte of liever nog naar Griekenland waar ze in een verscheidenheid van goden geloofden en in verschillende verschijningsvormen van goden.

Iemand die leefde zoals Jezus leefde, leerde zoals Jezus leerde en stierf zoals Jezus stierf, kan geen leugenaar geweest zijn. Welke andere mogelijkheden zijn er dan?

Was Hij een geesteszieke?

Als het ondenkbaar is dat Jezus een leugenaar was, is het dan niet mogelijk dat Hij in feite Zelf gedacht heeft dat Hij God was, maar dat Hij zich heeft vergist? Het is toch mogelijk om oprecht te zijn en desondanks ongelijk te hebben. Maar we moeten wel bedenken dat het geen overspannen fantasie is maar in de volste zin van het woord het bedenksel van een geesteszieke als iemand van zichzelf meent dat hij God is, vooral in een fel monotheïstische cultuur, en als hij dan aan anderen vertelt dat hun eeuwige bestemming afhangt van hun geloof in hem. Was Jezus Christus zo iemand?

Iemand die gelooft dat hij God is lijkt op iemand van vandaag die gelooft dat hij Napoleon is. Hij zou bedrogen uitkomen en zichzelf voor de gek houden en waarschijnlijk zou hij opgesloten worden opdat hij zichzelf of iemand anders geen kwaad zou doen. In Jezus zien we echter niets van de afwijkingen en het gebrek aan evenwicht die meestal met gestoord zijn samengaan. Zijn evenwicht en kalmte zouden zeker verbazingwekkend zijn als Hij krankzinnig was.

In een medisch leerboek ⁷ beschrijven Noyes en Kolb de schizofreen als iemand die meer in zijn dagdromerij dan in de werkelijkheid leeft. De schizofreen verlangt uit de werkelijkheid te ontsnappen. We moeten onder ogen zien dat een aanspraak op goddelijkheid zeker een vlucht uit de werkelijkheid zou zijn. In het licht van andere dingen die we over Jezus weten is het moeilijk te geloven dat Hij geestelijk gestoord was. Hier is een mens die enkele van de meest diepzinnige uitspraken in de geschiedenis deed. Zijn leer heeft velen bevrijd die in geestelijke slavernij waren. Clark H. Pinnock vraagt: “Leed Hij aan groothedswaanzin? Was Hij omtrent zijn grootheid een waanzinnige, een opzettelijke bedrieger, een schizofreen? Nogmaals, de kundigheid en de diepgang van Zijn leerstellingen pleiten slechts voor Zijn algehele geestelijke gezondheid. We wilden wel dat we even gezond van geest waren als Hij!” ⁸

Een student aan een universiteit in Californië vertelde me dat zijn psychologieprofessor tijdens een college had gezegd: “Bij veel van mijn patiënten hoef ik alleen maar de Bijbel te pakken en gedeelten voor te lezen van de leer van Christus. Meer advies hebben ze niet nodig”.

De psychiater J.T. Fisher verklaart: “Als u het totaal zou nemen van alle gezaghebbende artikelen die ooit geschreven zijn door de meest deskundige psychologen en psychiaters over het onderwerp van geestelijke hygiëne - als u ze bij elkaar zou voegen en ze verbeteren en ontdoen van overtollige woordenvloed, als u alleen het vlees zou nemen en niets van de garnering, en als de bekwaamsten onder de levende dichters deze onvervalste brokken zuiver wetenschappelijke kennis bondig zouden verwoorden, zou u een stuntelige en onvolledige samenvatting krijgen van de bergrede. En het zou een vergelijking in de verste verte niet doorstaan. Bijna tweeduizend jaar lang heeft de Christelijke wereld het volledige antwoord op al haar rusteloos en vruchteloos smachtende verlangens in haar handen gehad. Hier ... ligt de blauwdruk voor gelukkig menselijk leven met optimisme, geestkracht en tevredenheid” ⁹.

C.S. Lewis schrijft: “Het is onvoorstelbaar moeilijk om aan het leven, de woorden en de invloed van Jezus een verklaring te geven die minder moeite geeft dan de Christelijke verklaring. Er is nooit een bevredigende verklaring voor gevonden dat de diepgang en de zuiverheid van Zijn zedenleer strijdig zijn met de teugelloze groothedswaanzin die achter Zijn theologische leer moet steken ten

⁶ Philip Schaff, *The Person of Christ* (New York: American Tract Society, 1913), pp. 94-95; p. 97.

⁷ Arthur P. Noyes, and Lawrence C. Kolb. *Modern Clinical Psychiatry* (Philadelphia: Saunders, 1958). (5th ed.)

⁸ Clark H. Pinnock, *Set Torth Tour Case* (New Jersey: The Craig Press, 1967), p. 62.

⁹ J.T. Fisher, and L.S. Hawley, *A Few Buttons Missing* (Philadelphia: Lippincott, 1951), p. 273.

zij Hij inderdaad God is. Vandaar dat de niet-Christelijke veronderstellingen elkaar telkens opvolgen in verwarrende hoeveelheden”.¹⁰

Philip Schaff redeneert aldus: “Is zo’n intellect - helder als de hemel, opwekkend als de berglucht, scherp en doordringend als een zwaard, door en door gezond en krachtig, altijd vaardig en altijd beheerst - onderhevig aan een grondig en zeer ernstig waanidee omtrent zijn eigen karakter en opdracht? Wat een belachelijk idee!”⁶

Was Hij Heer?

Ik kan persoonlijk niet tot de conclusie komen dat Jezus een leugenaar of een geesteszieke was. De enige overblijvende mogelijkheid is dat Hij de Christus was, de Zoon van God, zoals Hij beweerde.

Als ik hierover met Joodse mensen spreek, is het interessant hoe de meesten antwoorden. Gewoonlijk vertellen ze me dat Jezus een voorbeeldig, rechtschapen, godsdienstig leider was, een goed mens, of een soort profeet. Dan vertel ik ze over de pretentie die Jezus voerde omtrent Zichzelf en over het materiaal in het hoofdstuk betreffende de drie mogelijkheden (leugenaar, geestesziek of Heer). Als ik vraag of ze geloven dat Jezus een leugenaar was, reageert men met een scherp “nee!”. Dan vraag ik: “Gelooft u dat Hij een geesteszieke was?” Het antwoord is: “Natuurlijk niet!” “Gelooft u dat Hij God is?” Voordat ik adem kan halen, weerklinkt er een “Geen sprake van”. En toch zijn er niet meer mogelijkheden.

Bij de keuze tussen deze drie benamingen is het niet de vraag welke mogelijk is, want het is duidelijk dat ze alle drie mogelijk zijn. Maar de vraag is veeleer: “Welke is waarschijnlijker?” De beslissing wie Jezus Christus is, moet niet genomen worden aan de hand van een oppervlakkige hersengymnastiek. U kunt zich niet van Hem afmaken door te zeggen dat Hij een voorbeeldig leermeester was. Dat is geen reële mogelijkheid. Hij is een geesteszieke, een leugenaar of Heer en God. Daaruit moet u een keus maken. “Maar”, zoals de apostel Johannes schreef, “deze zijn geschreven, opdat gij gelooft, dat Jezus is de Christus, de Zoon van God, en” - belangrijker nog - “opdat gij, gelovende, het leven hebt in Zijn naam” (Johannes 20:31).

De getuigenissen bewijzen duidelijk dat Jezus Heer is. Toch verwerpen sommige mensen dit duidelijk getuigenis omdat het consequenties heeft voor je doen en laten. Ze willen de verantwoordelijkheid niet onder ogen zien noch de consequenties als ze Hem Heer noemen.

3 En de wetenschap dan?

Mensen proberen van een persoonlijke overgave aan Christus af te komen door te veronderstellen dat, als je iets niet wetenschappelijk kunt bewijzen, het niet waar is of onaanvaardbaar is. Daar de godheid van Jezus of de opstanding niet wetenschappelijk te bewijzen is, zouden de mensen uit de twintigste eeuw toch beter moeten weten en Christus niet zo maar als Verlosser aanvaarden of geloven in de opstanding. Bij een college wijsbegeerte of geschiedenis krijg ik vaak te maken met de strijdlustige vraag: “Kunt u het wetenschappelijk bewijzen?” Meestal zeg ik: Nee, ik ben geen wetenschapsman”. Dan kun je de studenten horen gniffelen en meestal hoor je verscheidene stemmen zeggen: “Daar moet je bij mij niet mee aankomen” of “Zie je wel je moet het in het geloof aanvaarden” (en dan bedoelen ze: in blind geloof).

Laatst op een vlucht naar Boston sprak ik met de passagier naast me over de vraag waarom ik persoonlijk geloof dat Christus is wie Hij voorgaf te zijn. Op zijn ronde om de passagiers te begroeten, ving de piloot een gedeelte van ons gesprek op. “U blijft met een probleem zitten”, zei hij. “Wat dan?” vroeg ik. “U kunt het niet wetenschappelijk bewijzen” antwoordde hij. Je staat er verstomd van hoe de manier van denken van de moderne mensheid is afgezakt. Op één of andere manier, nu in de twintigste eeuw, zijn er zoveel die menen dat iets wat je niet wetenschappelijk kunt bewijzen niet waar kan zijn. Nu, *dat* is niet waar! Het is altijd moeilijk om iets te bewijzen omtrent personen of gebeurtenissen uit de geschiedenis. We moeten het verschil inzien tussen natuurwetenschappelijk bewijs en wat ik juridisch-historisch bewijs zou willen noemen. Ik zal het verschil

¹⁰ C.S. Lewis, *Miracles: A preliminary Study* (New York: The MacMillan Company, 1947), p. 113.

tussen die twee uitleggen. Bij natuur-wetenschappelijk bewijs gaat het erom dat men aantoonst dat iets een feit is door het voorval te herhalen in tegenwoordigheid van degene die het feit in twijfel trekt. In het vervolg noemen we dit, aansluitend bij het Nederlands spraakgebruik, de wetenschappelijke methode. Deze wordt gebruikt in de natuurwetenschappen en in een aantal van de sociale wetenschappen, zoals psychologie en sociologie. Er is een bepaalde omgeving die onder controle staat, waar waarnemingen kunnen worden gedaan en gegevens verkregen en waar aan de hand van ervaring de juistheid van veronderstellingen kan worden nagegaan.

“De wetenschappelijke methode, welke definitie er ook van wordt gegeven, hangt samen met het onderzoek van verschijnselen en proefnemingen of herhaalde waarnemingen”.¹¹ Dr. James B. Conant, voormalig rector van Harvard, schrijft: “Wetenschap is een onderling samenhangende reeks begrippen en begripstelsels die zich ontwikkeld hebben als gevolg van proefneming en waarneming, en die vruchtbaar genoeg bleken om verdere proefneming en waarneming te wettigen”.¹²

Het toetsen van de juistheid van een veronderstelling door middel van gecontroleerde proeven is één van de voornaamste werkwijzen van de moderne wetenschappelijke aanpak. Iemand zegt bij voorbeeld: “Ivoorzeep drijft niet”. Dan neem ik die persoon mee naar de keuken, doe 20 cm water in de gootsteen bij een temperatuur van 82,7° en laat de zeep erin vallen. Plons. Waarnemingen worden gedaan, gegevens worden verkregen en aan de hand van de ervaring wordt de juistheid van een veronderstelling nagegaan: Ivoorzeep drijft.

Wanneer nu de wetenschappelijke methode de enige methode was om iets te bewijzen, zou u niet kunnen bewijzen dat u vanmorgen naar uw eerste college ging of dat u vandaag heeft gegeten. U heeft geen mogelijkheid om deze voorvallen onder gecontroleerde omstandigheden te herhalen.

Nu volgt wat men noemt het juridisch-historische bewijs, waarbij het gaat om aan te tonen dat iets buiten redelijke twijfel echt gebeurd is. Met andere woorden, hoe je iets beoordeelt wordt verkregen op basis van het gewicht van het bewijsmateriaal. Oftewel, er is geen redelijke grond om de conclusie in twijfel te trekken. Het hangt af van de drie soorten getuigenis: mondelinge getuigenis, schriftelijke getuigenis en bewijsstukken (zoals een revolver, kogel, notitieboekje). Door met gebruik van de juridische methode vast te stellen wat er is gebeurd, zou u vrijwel zonder redelijke twijfel kunnen bewijzen dat u vanmorgen op college was: uw vrienden hebben u gezien, u heeft uw aantekeningen, de professor herinnert zich u.

De wetenschappelijke methode kan alleen worden gebruikt om herhaalbare dingen te bewijzen; veel vragen omtrent een persoon of voorval in de geschiedenis kunnen niet aan de hand van deze methode bewezen of weerlegd worden. De wetenschappelijke methode is niet geschikt voor het beantwoorden van zulke vragen als: “Heeft George Washington geleefd?” “Was Martin Luther King een strijder voor de burgerrechten?” “Wie was Jezus van Nazareth?” “Was Robert Kennedy Minister van Justitie in de Verenigde Staten?” “Is Jezus Christus opgestaan uit de dood?” Deze vragen liggen buiten het bereik van wetenschappelijk bewijs en we moeten ze binnen het bereik van het juridisch bewijs brengen. Met andere woorden, de wetenschappelijke methode, die gebaseerd is op waarneming, het verzamelen van gegevens, veronderstellingen maken, gevolgtrekkingen en proefondervindelijk onderzoek om beproefde wetmatigheden in de natuur te vinden en te verklaren, heeft niet het laatste woord bij zulke vragen als “Kunt u de opstanding bewijzen?” of “Kunt u bewijzen dat Jezus de Zoon van God is?” Wanneer mannen en vrouwen zich verlaten op de juridisch-historische methode, moeten ze de betrouwbaarheid van de getuigenissen controleren.

Iets wat me altijd bijzonder heeft aangesproken is het feit dat het Christelijk geloof geen blind, onwetend geloof is maar veeleer een geloof waarbij het verstand niet wordt uitgeschakeld. Steeds wanneer in de Bijbel een beroep op iemand wordt gedaan om iets met zijn geloof te gaan doen, is het een geloof waarbij het verstand niet uitgeschakeld wordt. Jezus zei in Johannes 8: “Gij zult de waarheid verstaan”, dus dat wij niet stilzwijgend aan haar voorbij moeten gaan. Men vroeg aan Christus: “Wat is het grootste gebod?” Hij zei: “Om de Heer uw God lief te hebben met geheel uw hart en geheel uw verstand”. De moeilijkheid bij de meeste mensen is dat ze niet verder schijnen te gaan dan hun hart. De feiten omtrent Christus bereiken nooit hun verstand. Ons is verstand gege

¹¹ *The New Encyclopaedia Britannica*, Micropaedia Vol. VILL, p. 985.

¹² James B. Conant, *Science and Common Sense* (New Haven: Yale University Press, 1951), p. 25.

ven, vernieuwd door de Heilige Geest, om God te leren kennen, en ook een hart om Hem lief te hebben en een wil om voor Hem te kiezen. Op al deze drie terreinen moeten we werkzaam zijn om een zo hecht mogelijke band met God te hebben en om Hem te verheerlijken. Ik weet niet hoe het met de lezer gesteld is, maar mijn hart kan zich niet verheugen in wat mijn verstand heeft afgewezen. Mijn hart en verstand zijn geschapen om eensgezind samen te werken. Er is nooit van iemand gevraagd om verstandelijk zelfmoord te plegen door op Christus te vertrouwen als Verlosser en Heer.

In de volgende vier hoofdstukken zullen we het bewijsmateriaal eens bekijken betreffende de betrouwbaarheid van de Geschriften en de geloofwaardigheid van het mondelinge getuigenis en de ooggetuigeverslagen omtrent Jezus.

4 Zijn de bijbelse verhalen betrouwbaar?

Het Nieuwe Testament levert de voornaamste historische bron van informatie over Jezus. Om deze reden hebben veel critici in de negentiende en twintigste eeuw de betrouwbaarheid van de Bijbelse geschriften aangevallen. Er schijnt een voortdurend spervuur van beschuldigingen te zijn die geen historische grond hebben of die nu achterhaald zijn door archeologische ontdekkingen en wetenschappelijk onderzoek.

Toen ik een lezing hield aan de Arizona State University kwam een professor naar me toe die zijn literatuurstudenten had meegebracht, na een openluchtlezing met discussie. Hij zei: “u baseert al uw beweringen over Christus op een geschrift uit de tweede eeuw dat verouderd is. Tijdens een college toonde ik vandaag aan dat het Nieuwe Testament zo lang na Christus werd geschreven dat het niet meer de feiten nauwkeurig kan weergeven”.

Ik antwoordde: “Uw opvattingen en conclusies over het Nieuwe Testament lopen vijftientig jaar achter”.

De opvattingen van die professor over de geschriften over Jezus vonden hun oorsprong in de conclusies van een Duits geleerde F.C. Baur. Baur nam aan dat de meeste geschriften van het Nieuwe Testament pas laat in de tweede eeuw geschreven zijn. Hij kwam tot de conclusie dat deze geschriften hun grond vonden in de mythen en legenden die ontstaan zijn in de lange periode tussen Jezus' leven en de tijd waarin deze verhalen op schrift werden gesteld.

Maar in de twintigste eeuw hebben archeologische ontdekkingen de nauwkeurigheid van de handschriften van het Nieuwe Testament bevestigd. De ontdekkingen van oude papyrus handschriften (het John Ryland handschrift, 130 na Christus; de Chester Beatty papyri, 155 na Christus en de Bodmeer papyri II, 200 na Christus) over brugden de kloof tussen de tijd van Christus en de bestaande handschriften van een latere datum.

Millar Burrows van Yale zegt: “Het vergelijken van het Grieks van het Nieuwe Testament met de taal van de papyri (ontdekkingen) heeft geleid tot een groter vertrouwen in de nauwkeurige overlevering van de tekst van het Nieuwe testament zelf”.¹ Vondsten als deze hebben het vertrouwen van de geleerden in de betrouwbaarheid van de Bijbel vergroot.

William Albright, de meest vooraanstaande bijbelse archeoloog ter wereld, schrijft: “We kunnen nu al met grote stelligheid zeggen dat er geen enkele goede grond meer bestaat om welk boek ook van het Nieuwe Testament na het jaar 80 te dateren, ruim twee generaties vóór de datum tussen 130 en 150 die wordt opgegeven door de meer radicaal-kritische Nieuwtestamentici van vandaag”.² Hij herhaalt deze zienswijze in een vraaggesprek in *Christianity Today*: “Naar mijn mening is ieder boek van het Nieuwe Testament geschreven door een gedoopte Jood tussen de veertiger en tachtiger jaren van de eerste eeuw (heel waarschijnlijk ergens tussen de jaren 50 en 75)”.³

Sir William Ramsay wordt beschouwd als één van de grootste archeologen die ooit hebben geleefd. Hij was een leerling van de Duitse historische school die leerde dat het boek *Handelingen* een

¹ Millar Burrows, *What Mean These Stones*. (New York: Meridian Books, 1956), p. 52.

² William F. Albright, *Recent Discoveries in Bible Lands*. (New York: Funk and Wagnalls, 1955), p. 136.

³ William F. Albright, *Christianity Today*, Vol. 7, Jan. 18, 1963, p. 3.

voortbrengsel was van het midden van de tweede eeuw en niet van de eerste eeuw, zoals het beweert. Nadat hij moderne kritiek over het boek handelingen had gelezen, kwam hij tot de overtuiging dat het geen betrouwbaar verslag was van de feiten uit die tijd (50 jaar na Christus) en dat het daarom voor een geschiedkundige niet de moeite waard was. Daarom besteedde Ramsay weinig aandacht aan het Nieuwe testament in zijn onderzoek naar de geschiedenis van Klein Azië. Zijn naspeuring bracht hem er echter toe zich bezig te houden met de geschriften van Lukas. Hij zag de angstvallige nauwkeurigheid van de historische details en van lieverlede begon zijn houding tegenover het boek Handelingen te veranderen. Hij moest wel tot de volgende conclusie komen: “Lukas is een eerste klas geschiedschrijver ... deze schrijver verdient een plaats tussen de zeer grote geschiedschrijvers”.⁴ Vanwege de nauwkeurige weergave van het geringste detail, gaf Ramsay tenslotte toe dat het boek Handelingen geen geschrift uit de tweede eeuw kon zijn maar veeleer een verslag was uit het midden van de eerste eeuw.

Veel van de vrijzinnige geleerden zijn genoopt vroegere data voor het Nieuwe Testament in overweging te nemen. De conclusies van Dr. John A.T. Robinson in zijn nieuwe boek “Redating the New Testament” zijn opzienbarend radicaal. Zijn wetenschappelijk onderzoek leidde tot de overtuiging dat het hele Nieuwe Testament vóór de val van Jeruzalem in het jaar 70 werd geschreven.⁵

Vandaag zeggen de ‘vorm-kritische’ theologen dat het materiaal mondeling werd doorgegeven tot het opgeschreven werd in de vorm van Evangeliën. Zij komen tot de conclusie, zelfs al was het tijdperk veel korter dan eerst werd aangenomen, dat de Evangelieverhalen de vorm aannamen van volksliteratuur (legenden, sprookjes, mythen en gelijkenissen).

Eén van de voornaamste tegenwerpingen tegen de gedachte van de ‘vorm-kritische’ theologen over het verloop van de mondelinge overlevering, is dat de periode van onderlinge overlevering (welke door de critici is vastgesteld) niet lang genoeg is geweest om de wijzigingen in de overlevering die deze critici aannemen te verklaren. Simon Kistenmaker, bijbelprofessor aan het Dordt College, schrijft met betrekking tot de korte tijd die met het schrijven van het Nieuwe Testament was gemeid: “Gewoonlijk loopt het aaneenvoegen van volksverhalen bij volken met een primitieve cultuur over veel generaties; het is een geleidelijk proces dat zich over eeuwen uitstrekt. Maar als wij denken overeenkomstig de ‘vorm-kritische’ theologen, moeten we concluderen dat de Evangelieverhalen zijn ontstaan en verzameld binnen het bestek van nauwelijks één generatie. Uitgaande van de benadering der ‘vorm-kritische’ theologen, moet de totstandkoming van de afzonderlijke Evangelie-eenheden beschouwd worden als een in versneld tempo in elkaar geschoven ontwerp”.⁶

A.H. McNeile, voormalig Regius professor in de godgeleerdheid aan de universiteit van Dublin, bestrijdt de opvatting van de ‘vorm-kritische’ theologen omtrent mondelinge overlevering. Hij wijst erop dat de ‘vorm-kritische’ theologen niet zo nauwgezet omgaan met de overlevering van Jezus’ woorden als nodig zou zijn. Wie 1 Korintiërs 7:10, 12, 25 aandachtig bekijkt ziet dat deze woorden met zorg bewaard zijn en in onvervalste overlevering doorgegeven. Bij de Joodse godsdienst was het gebruikelijk dat een leerling uit het hoofd leerde wat een rabbi onderwees. Een goede leerling was als “een gepleisterd reservoir dat geen druppel verliest” (Mishna, Aboth, ii, 8). Als we de theorie van C.F. Burney (in *The Poetry of Our Lord*, 1925) kunnen vertrouwen, dan mogen we aannemen dat de Heer veel van Zijn onderwijs in Aramese dichtvorm heeft gegeven, opdat het makkelijk kon worden onthouden.⁷ Paul L. Maier, professor in de oude geschiedenis in de Western Michigan University schrijft: “De redenering dat het Christendom er lang over gedaan heeft om haar Paasverhaal te verzinnen of dat de bronnen vele jaren na het voorval werden geschreven, houdt gewoon geen rekening met de feiten”.⁸ In een uiteenzetting over de vorm-kritische opvattingen schreef Albright: “Alleen moderne geleerden die zowel inzicht in de historische methode als perspectief missen, kunnen zo’n web van gissingen spinnen als dat waarmee ‘vorm-kritische’ theologen de overlevering van het Evangelie hebben omringd”. Albright’s eigen conclusie was: “Een

⁴ Sir William Ramsay, *The Bearing of Recent Discovery on the Trustworthiness of the New Testament*. (London: Hodder and Stoughton, 1915), p. 222.

⁵ John A.T. Robinson, *Redating the New Testament* (London: SCM Press, 1976).

⁶ Simon Kistenmaker, *The Gospel in Current Study*. (Grand Rapids: Baker Book House, 1972), pp. 48-49.

⁷ A.H. McNeile, *An Introduction to the Study of the New Testament*. (London: Oxford University Press, 1953), p. 54.

⁸ Paul L. Maier, *First Easter: The True and Unfamiliar Story*. (New York: Harper and Row, 1973), p. 122.

korte periode van twintig tot vijftig jaar laat niet toe dat er een waarneembare verminking optreedt van de wezenlijke inhoud en zelfs van de specifieke bewoording van Jezus' uitspraken".⁹

Wanneer ik met iemand over de Bijbel aan het praten ben, krijg ik dikwijls het sarcastische antwoord dat je niet kunt vertrouwen wat de Bijbel zegt. Toe nu, het werd bijna tweeduizend jaar geleden geschreven. het staat vol met vergissingen en tegenstrijdigheden. Mijn antwoord is dat ik geloof dat ik de Schrift *kan* vertrouwen. Dan beschrijf ik een voorval dat plaatsvond tijdens een geschiedeniscollege. Ik verklaarde te geloven dat er bijna meer bewijsmateriaal was voor de betrouwbaarheid van het Nieuwe Testament dan voor tien werken uit de klassieke literatuur bij elkaar. Ergens in een hoek zat een professor te grinniken, alsof hij wilde zeggen "Hoor eens - kom nu". Ik zei: "Waarover grinnikt u zo?" Hij zei: "Het lef om tijdens een geschiedeniscollege te beweren dat het Nieuwe Testament waarheidsgetrouw is, dat is belachelijk". Ik stel het op prijs wanneer iemand zo'n opmerking maakt omdat ik altijd graag deze ene vraag stel. (Ik heb nog nooit een positief antwoord gekregen). Ik zei: "Vertelt u me eens, meneer, wat zijn de maatstaven die u als historicus aanlegt wanneer u wilt bepalen of een werk uit de literatuur of de geschiedenis precies klopt of waarheidsgetrouw is?" Het verwonderlijke was dat hij geen maatstaven bezat. Ik antwoordde: "Ik heb een paar maatstaven". Ik geloof dat voor het toetsen van de historische betrouwbaarheid van de Schrift dezelfde maatstaven moeten worden aangelegd als voor alle geschiedkundige documenten. De historicus C. Sanders, gespecialiseerd in krijgsgeschiedenis, vermeldt en verklaart de drie grondbeginselen van geschiedschrijving. Het is de bestudering van de tekstgeschiedenis, de interne bewijsvoering en de externe bewijsvoering".¹⁰

De bestudering van de tekstgeschiedenis

De bestudering van de geschiedenis van de tekst is het onderzoek naar de wijze waarop de tekst van bepaalde geschriften ons bereikt heeft. Met andere woorden, als we het oorspronkelijke geschrift niet hebben, hoe betrouwbaar zijn dan de afschriften die we hebben, in aanmerking nemend het aantal handschriften en de periode tussen het oorspronkelijk geschrift en het afschrift dat wij in handen hebben?

We kunnen het enorme gezag van het Nieuwe Testament als handschrift naar waarde schatten door het te vergelijken met tekstmateriaal uit andere, gezaghebbende, zeer oude bronnen.

De geschiedenis van Thucydides (460-400 voor Christus) is ons bekend uit slechts acht handschriften uit het jaar 900, bijna 1300 jaar nadat hij het geschreven heeft. De handschriften van de geschiedenis van Herodotus zijn eveneens schaars en van veel latere datum en toch komt F.F. Bruce tot deze conclusie: "Toch zou geen enkele classicus luisteren als iemand beweerde dat hij aan de echtheid van Herodotus of Thucydides twijfelde omdat de oudste handschriften die van enig nut zijn voor ons meer dan 1300 jaar jonger zijn dan de originele werken".¹¹

Aristoteles schreef zijn verzen ongeveer 343 voor Christus en toch dateert het vroegste handschrift dat we hebben van 1100 na Christus, een hiaat van bijna 1400 jaar en er bestaan slechts vijf handschriften van. Caesar stelde zijn geschiedenis van de Gallische oorlogen te boek tussen 58 en 50 voor Christus en het gezag van handschrift berust op negen of tien afschriften die dateren van duizend jaar na zijn dood. Wat nu het gezag van handschrift van het Nieuwe testament betreft, steekt de overvloed aan materiaal daar haast pijnlijk bij af. Na de ontdekkingen van de oude papyrus handschriften die de kloof overbrugden tussen de tijd van Christus en de tweede eeuw, kwam een overvloed van andere handschriften te voorschijn. Heden ten dage bestaan er meer dan 20.000 afschriften van handschriften van het Nieuwe Testament. De Illias heeft 643 handschriften en komt op de tweede plaats na het Nieuwe Testament wat gezag van handschriften betreft.

Sir Frederic Kenyon, die directeur en hoofdbibliothecaris van het Brits Museum is geweest en een ongeëvenaarde autoriteit is op het gebied van handschriften, komt tot de conclusie: "De tussenperiode tussen de datum van de oorspronkelijke teboekstelling en het oudst bestaande afschrift wordt zo klein dat het in feite te verwaarlozen is en daarmee is de laatste aanleiding tot twijfel weggenomen

⁹ William Albright, *From the Stone Age to Christianity* (second edition). (Baltimore: John Hopkins Press, 1946), pp. 297, 298.

¹⁰ C. Sanders, *Introduction to Research in English Literary History*. (New York: MacMillan Company, 1952), pp. 143 ff.

¹¹ F.F. Bruce, *De betrouwbaarheid van de geschriften van het Nieuwe Testament* (Internationale Bijbelbond, 1977), pp. 16, 42.

wat betreft de vraag of de Schrift tot ons gekomen is, wezenlijk zoals hij geschreven is. We mogen de echtheid en de algehele betrouwbaarheid van de boeken van het Nieuwe Testament als definitief vaststaand beschouwen”.¹²

Een kenner van het Nieuwe testament, J. Harold Greenlee voegt daaraan toe: “Aangezien de geleerden de geschriften van de oude klassieke schrijvers algemeen als betrouwbaar aanvaarden, zelfs al zijn de oudste handschriften lang na het origineel geschreven en al is het aantal bestaande handschriften in veel gevallen gering, is het duidelijk dat we evenzeer verzekerd mogen zijn van de betrouwbaarheid van de tekst van het Nieuwe testament”.¹³

De bestudering van de tekstgeschiedenis van het Nieuwe testament overtuigt ons ervan dat het meer gezag van handschrift heeft dan welk literair werk uit de oudheid ook. Tel bij dit gezag de honderd jaren op waarin de tekst van het Nieuwe testament kritisch werd onderzocht, dan ligt de gevolgtrekking voor de hand dat we een authentieke tekst van het Nieuwe testament voor ons hebben.

De interne bewijsvoering

Het onderzoek naar de geschiedenis van de tekst heeft alleen vastgesteld dat de tekst die we nu hebben de tekst is die oorspronkelijk werd opgetekend. Nu moet nog worden vastgesteld of en in hoeverre het geschrevene geloofwaardig is. Dat is het probleem van interne kritiek, hetgeen in de opsomming van C. Sanders, het tweede criterium van historische betrouwbaarheid is.

Op dit punt houdt het wetenschappelijk onderzoek van de literatuur zich nog altijd aan de uitspraak van Aristoteles: “Het voordeel van de twijfel moet worden gegeven aan het geschrift en niet door de onderzoeker worden opgeëist”. Mat andere woorden, zoals John W. Montgomery het samenvat: “Men moet luisteren naar wat het geschrift dat wordt ontleed te zeggen heeft en geen bedrog of vergissing veronderstellen tenzij de schrijver zichzelf diskwalificeert door tegenstrijdigheden of onnauwkeurigheden die overduidelijk zijn”.¹⁴

Dr. Louis Gottschalk, voorheen hoogleraar geschiedenis aan de universiteit van Chicago, schetst zijn wijze van geschiedkundig onderzoek in een handleiding die door velen wordt gebruikt voor historisch wetenschappelijk onderzoek. Gottschalk wijst erop dat het vermogen van de schrijver of de getuige om de waarheid te vertellen voor de geschiedkundige van nut is bij het vaststellen van de geloofwaardigheid, “zelfs als het gaat om een geschrift dat door geweld of bedrog is verkregen, of om een andere reden twijfelachtig, of gebaseerd op horen zeggen, of afkomstig van een partijdige getuige”.¹⁵

Dit ‘vermogen om de waarheid te vertellen’ staat in nauw verband met de vraag hoever de getuige verwijderd was, zowel wat plaats als tijd betreft van de vermelde gebeurtenissen. De Nieuw Testamentische berichtgeving over het leven en de leer van Jezus is opgesteld door mensen die of zelf ooggetuigen zijn geweest of de berichten doorgaven van mensen die het optreden of het onderricht van Christus zelf hebben meegemaakt.

Lukas 1:1-3: “aangezien velen getracht hebben een verhaal op te stellen over de zaken, die onder ons hun beslag hebben gekregen, gelijk ons hebben overgeleverd degenen, die van het begin aan ooggetuigen en dienaren van het woord geweest zijn, ben ook ik tot het besluit gekomen, na alles van meet af aan nauwkeurig te hebben nagegaan, dit in geregelde orde voor u te boek te stellen, hoogedele Theophilus”.

2 Petrus 1:16 “Want wij zijn geen vernuftig gevonden verdichtsels nagevolgd, toen wij u de kracht en de komst van onzen Heer Jezus Christus hebben verkondigd, maar wij zijn ooggetuigen geweest van Zijn majesteit”.

¹² Sir Frederic Kenyon, *The Bible and Archaeology*. (New York: Harper and Row, 1940), pp. 288, 289.

¹³ J. Harold Greenlee, *Introduction to New Testament Textual Criticism* (Grand Rapids: William B. Eerdmans Publishing Company, 1964), p. 16.

¹⁴ John Warwick Montgomery, *History and Christianity* (Downers Grove, Ill.: Inter Varsity Press, 1971), p. 29.

¹⁵ Louis R. Gottschalk, *Understanding History* (New York: Knopf, 1969, 2nd ed), p. 150; p. 161; p. 168.

1 Johannes 1:3 “Hetgeen wij gezien en gehoord hebben verkondigen wij ook u, opdat ook gij met ons gemeenschap zoudt hebben. En onze gemeenschap is met de Vader en met Zijn Zoon Jezus Christus”.

Johannes 19:35 “En die het gezien heeft, heeft ervan getuigd, en zijn getuigenis is waarachtig en hij weet, dat hij de waarheid spreekt, opdat ook gij gelooft”.

Lukas 3:1 “In het vijftiende jaar van de regering van keizer Tiberius, toen Pontius Pilatus stadhouder over Judea was, en Herodes viervorst van Galilea, en zijn broeder Philippus viervorst over Iturea en het land Trachonitis, en Lysanias viervorst over Abilene ...”

Dat men de opgetekende verhalen van zo dichtbij meegemaakt heeft garandeert uiterst doeltreffend de accuratesse van wat een getuige onthouden heeft. Maar de historicus krijgt ook te maken met de ooggetuige die bewust of onbewust onwaarheden vertelt, ook al staat hij dicht bij het voorval en is hij in staat de waarheid te vertellen.

De Nieuwtestamentische verhalen over Christus deden de ronde tijdens het leven van Zijn tijdgenoten. Deze mensen konden stellig de juistheid van de verhalen bevestigen of ontkennen. Zelfs tegenover hun geduchtste tegenstanders beriepen de apostelen zich, bij het bepleiten van de zaak van het Evangelie, op datgene wat algemeen bekend was over Jezus. Ze zeiden niet alleen: “Kijk, we zagen dit ...” of “We hoorden dat ...” maar ze keerden de rollen om en zeiden de kritische tegenstanders recht in hun gezicht: “U weet deze dingen ook ... U heeft ze gezien; u weet dat het zo is”. Als iemand tegen zijn tegenpartij zegt “U weet dit zelf ook” moet hij wel oppassen met wat hij zegt, want als hij zich vergist in de details wordt dit onmiddellijk afgestraft.

Handelingen 2:22 “Mannen van Israël, hoort deze woorden: Jezus de Nazoreeër, een man, u van Godswege aangewezen door krachten, wonderen en tekenen, die God door Hem in uw midden verlicht heeft, zoals gij zelf weet ...”

Handelingen 26:24-28 “En terwijl hij dit tot zijn verdediging aanvoerde, zei Festus met luider stem: “Gij spreekt wartaal, Paulus, uw vele studie brengt u in de war”. Maar Paulus zeide: “Hoogedele Festus, ik spreek geen wartaal, maar nuchtere waarheid. Want de koning weet van deze dingen en tot hem spreek ik vrijmoedig, want ik kan niet geloven dat hem iets van deze dingen onbekend is; dit is immers niet in een uithoek geschied”.

F.F. Bruce, Rylands hoogleraar in bijbelkritiek en exegese van de bijbel aan de universiteit van Manchester, zegt over de waarde van de oorspronkelijke bron van de Nieuw Testamentische verhalen: “En de eerste predikers hadden niet alleen rekening te houden met hun goedgezinde ooggetuigen; er waren andere, minder vriendelijke, die ook goed op de hoogte waren van het optreden en de dood van Jezus. De discipelen konden geen onjuistheden riskeren (om maar niet te spreken van opzettelijke verdraaiingen van de feiten), want ze zouden direct ontmaskerd worden door mensen die dat maar al te graag deden. Integendeel, één van de sterke punten van de oorspronkelijke apostolische prediking is het vertrouwen waarmee ze een beroep deden op de kennis van hun toehoorders; ze zeiden niet alleen: “wij zijn getuigen van deze dingen”, maar ook: “zoals gij zelf weet” (Handelingen 2:22). Als er een neiging was geweest om in enig belangrijk opzicht van de feiten af te wijken zou de mogelijke aanwezigheid van vijandige getuigen onder de toehoorders hen daarvan weerhouden hebben”.¹¹

Lawrence J. McGinley van Saint Peter's College merkt het volgende op over de waarde van vijandige getuigen in verband met de opgetekende gebeurtenissen: “Ten eerste, er waren nog ooggetuigen van de genoemde gebeurtenissen in leven toen de overlevering al tot stand gekomen was; en onder deze ooggetuigen bevonden zich verbitterde vijanden van de nieuwe godsdienstige beweging. Toch had de overlevering de pretentie een reeks algemeen bekende daden en in het openbaar onderwezen leerstellingen te vertellen op een tijdstip dat een onjuiste bewering bestreden kon worden en ook zeker zou zijn bestreden”.¹⁶

De Nieuw Testamenticus, Robert Grant van de universiteit van Chicago komt tot de conclusie: “In de tijd dat zij (de synoptische Evangeliën) werden geschreven of verondersteld mogen worden ge

¹⁶ Lawrence J. McGinley, *From Criticism of the Synoptic Healing Narratives* (Woodstock, Maryland: Woodstock College Press, 1944), p. 25.

schreven te zijn, waren er ooggetuigen en hun getuigenis werd natuurlijk niet in de wind geslagen. Dit betekent dat de Evangeliën beschouwd moeten worden als volledig betrouwbare getuigen van het leven, de dood en de opstanding van Jezus”.¹⁷

Will Durant, een deskundige in historisch onderzoek die zijn leven gewijd heeft aan de bestudering van geschriften uit de oudheid, schrijft: “Ondanks hun partijdig zijn en de theologische vooronderstellingen van de evangelisten, beschrijven ze veel voorvallen die ze verzwegen zouden hebben als het producten van hun eigen fantasie waren geweest - de wedijver van de apostelen om de eerste plaats in het Koninkrijk, hun vlucht na Jezus’ gevangenneming, de verloochening van Petrus, het feit dat Christus geen wonderen kon doen in Galilea, de toespelingen van sommige toehoorders op zijn eventuele krankzinnigheid, zijn aanvankelijke onzekerheid over zijn opdracht, het erkennen van zijn onwetendheid aangaande de toekomst, zijn momenten van heftigheid, zijn wanhoopskreet aan het kruis; niemand die deze taferelen leest kan twijfelen aan de realiteit van de Persoon die hierachter staat. Als een paar eenvoudige mensen in het bestek van één generatie zo’n indrukwekkende en aantrekkelijke persoonlijkheid zouden hebben verzonnen, zo verheven en hoogstaand en een zo inspirerend visioen van een menselijk broederschap, dan zou dat een wonder zijn, veel moeilijker te geloven dan welk wonder uit de Evangeliën ook. Na twee eeuwen van hogere kritiek zijn de hoofdlijnen van het leven, het karakter en de leer van Christus nog altijd duidelijk genoeg en ze zijn het meest fascinerende hoogtepunt in de geschiedenis van de Westerse wereld”.¹⁸

De externe bewijsvoering

Het derde criterium van historische echtheid is het bewijs van buitenaf. Hier gaat het om de vraag of ander historisch materiaal het eigen getuigenis van de Geschriften zelf bevestigt of afbreekt. Met andere woorden: welke bronnen zijn er buiten het geschrift dat onderzocht wordt die haar juistheid, geloofwaardigheid en echtheid ondersteunen?

Gottschalk voert aan: “Overeenstemming of overeenkomst met andere bekende geschiedkundige of wetenschappelijke feiten is vaak de doorslaggevende factor bij de bewijsvoering, of er nu één of meer getuigen van zijn”.¹⁵

Twee vrienden van de apostel Johannes bevestigen het bewijsmateriaal dat uit zijn verhalen zelf geput kan worden. De geschiedschrijver Eusebius heeft geschriften bewaard van Papias, bisschop van Hiërapolis (130 na Christus): De Oudste (de apostel Johannes) placht dit meestal ook te zeggen: “Markus, die de tolk is geweest van Petrus, schreef nauwgezet alles op waar hij (Petrus) over sprak, zowel wat Christus heeft gezegd als wat Hij heeft gedaan, echter niet op volgorde. Want hij was noch toehoorder noch metgezel van de Heer; maar naderhand, zoals ik al zei, ging hij met Petrus mee die in toepassing bracht al wat hem geleerd was wanneer de noodzaak zich voordeed, niet alsof hij een verzameling aanlegde van de uitspraken van de Heer. Markus maakte dus geen vergissing als hij op deze wijze bepaalde dingen neerschreef zoals hij ze vermeldt, want voor hem was dit het belangrijkste: niets weg te laten van wat hij had gehoord en er geen enkele onjuiste verklaring in op te nemen”.¹⁹

Irenaeus, bisschop van Lyon (in 180 na Christus; Irenaeus was een leerling van Polycarpus, bisschop van Smyrna, die al 86 jaar lang Christen was en een discipel was van de apostel Johannes) schreef: “Mattheüs gaf zijn Evangelie uit onder de Hebreeën (d.w.z. de Joden) in hun eigen taal, toen Petrus en Paulus het Evangelie in Rome predikten en de Kerk daar stichtten. Na hun heengaan (d.w.z. dood, die volgens de overlevering hoogstwaarschijnlijk plaatsvond tijdens de vervolging onder Nero in 64), gaf Markus, de discipel en tolk van Petrus, ons zelf de hoofdzaak van Petrus’ prediking op schrift. Lukas, de volgeling van Paulus, tekende in een boek het Evangelie op dat door zijn leermeester was gepredikt. Toen vervaardigde Johannes, de discipel van de Heer, die zich ook aan Zijn borst geworpen had (dit is een verwijzing naar Johannes 13:25 en 21:20), zelf zijn Evangelie, toen hij in Efeze, in Azië woonde”.²⁰

¹⁷ Robert Grant, *Historical Introduction to the New Testament* (New York: Harper and Row, 1963), p. 302.

¹⁸ Will Durant, *Caesar and Christ*, in *The Story of Civilization*. Vol. 3. (New York: Simon & Schuster, 1944), p. 557.

¹⁹ Eusebius, *Ecclesiastical History*, Book 3, Chapter 39.

²⁰ Irenaeus, *Against Heresies*. 3.1.1.

De archeologie levert dikwijls sterk bewijsmateriaal van buitenaf. Het draagt bij aan het wetenschappelijk onderzoek van de Bijbel, niet op het terrein van inspiratie en openbaring, maar door de juistheid van de op schrift gestelde gebeurtenissen te bewijzen. De archeoloog Joseph Free schrijft: “De archeologie heeft talloze passages in hun waarde hersteld die door de critici waren afgekeurd als niet historisch of in tegenspraak met bekende feiten”.²¹

We hebben al gezien hoe de archeologie Sir William Ramsay ertoe bracht zijn aanvankelijk negatieve overtuiging over de historische echtheid van Lukas te wijzigen en tot de conclusie te komen dat het boek Handelingen een nauwkeurige beschrijving geeft van de aardrijkskunde, oudheden en samenleving van Klein Azië.

F.F. Bruce tekent aan: “Gezien het feit dat Lukas verdacht werd van onnauwkeurigheid en in het gelijk werd gesteld door bewijs van buitenaf in de vorm van inscripties, kunnen we met recht zeggen dat de archeologie de berichtgeving van het Nieuwe testament heeft onderstreept”.²²

A.N. Sherwin-White, een deskundige op het gebied van de klassieke oudheid, schrijft: “De historische echtheid van het boek Handelingen is op verpletterende wijze bevestigd”. Vervolgens zegt hij: “Iedere poging om de fundamentele geschiedkundige echtheid van Handelingen, al gaat het maar om een kleinigheid, van de hand te wijzen lijkt nu ongerijmd. Voor de Romeinse geschiedschrijver sprak dit allang vanzelf”.²³

Nadat ik zelf geprobeerd had om de historische echtheid en de geldigheid van de Heilige Schrift te ondermijnen ben ik tot de conclusie gekomen dat ze geschiedkundig juist is. Als iemand de Bijbel als in dit opzicht onbetrouwbaar terzijde schuift, moet hij of zij bijna alle literatuur uit de oudheid terzijde schuiven. Een moeilijkheid waar ik voortdurend mee te maken heb is de neiging die velen hebben om de ene norm of maatstaf aan te leggen bij de wereldse literatuur en bij de Bijbel een andere. We moeten dezelfde maatstaf aanleggen, of de te bestuderen literatuur werelds is of godsdienstig. Pas als we dat gedaan hebben, geloof ik dat we kunnen zeggen: “De Bijbel is waarheidsgetrouw en historisch betrouwbaar in zijn getuigenissen over Jezus”.

Dr. Clark H. Pinnock, hoogleraar systematische theologie aan het Regent College, stelt vast: “Er bestaat geen geschrift uit de oude wereld dat gestaafd wordt door zo’n voortreffelijk aantal getuigenissen wat de tekst en de echtheid betreft en dat zo’n schat van historische gegevens biedt aan de hand waarvan een weloverwogen beslissing genomen kan worden. Een eerlijk iemand kan zo’n bron niet voorbijgaan. Twijfel aan de historische geloofsbrieven van het Christendom is gebaseerd op een onredelijk (d.w.z. anti-bovennatuurlijk) vooroordeel.

5 Wie zou willen sterven voor een leugen?

Iets dat bij de aanvallen op het Christendom vaak over het hoofd wordt gezien is de radicale verandering van Jezus’ apostelen. Hun veranderde levens zijn een betrouwbaar getuigenis voor de waarheid van Zijn boodschap. Daar het Christendom is ontstaan in het verleden, moeten we bij ons onderzoek voor een groot deel afgaan op getuigenverklaringen, zowel schriftelijk als mondeling.

Er bestaan veel definities van ‘geschiedenis’, maar ik geef de voorkeur aan deze: ‘Kennis van het verleden, gebaseerd op getuigenverklaringen’. Als iemand zegt: “Dat vind ik geen goede omschrijving”, dan vraag ik: “Geloof u dat Napoleon echt bestaan heeft?” Bijna altijd antwoorden ze “Ja”. “Heeft u hem zelf gezien?”, vraag ik, en dan geven ze toe dat dit niet het geval is. “Hoe weet u het dan?” Wel, ze gaan af op getuigenverklaringen. Aan deze definitie van geschiedenis kleeft één moeilijkheid. Het getuigenis moet betrouwbaar zijn, anders wordt degene die het hoort verkeerd ingelicht. Het Christendom houdt in: Kennis van het verleden gebaseerd op getuigenverklaringen. Dus moeten we ons afvragen: “Waren de oorspronkelijke mondelinge getuigenverklaringen over Jezus waarheidsgetrouw? Kunnen we ervan op aan dat ze nauwkeurig hebben overgebracht wat Jezus gezegd en gedaan heeft? Ik geloof van wel.

²¹ Joseph Free, *Archaeology and Bible History* (Wheaton, Ill: Scripture Press, 1969), p. 1.

²² F.F. Bruce, “Archaeological Confirmation of the New Testament”, in *Revelation and the Bible*. Edited by Carl Henry. (Grand Rapids: Baker Book House, 1969), p. 331.

²³ A.N. Sherwin-White, *Roman Society and Roman Law in the New testament* (Oxford: Clarendon Press, 1963), p. 189.

Ik kan geloof hechten aan de verklaringen van de apostelen omdat van die twaalf mannen er elf waren die de marteldood stierven, en wel op grond van twee dingen: de opstanding van Christus en hun geloof in Hem als Gods Zoon. Ze werden gemarteld en geslagen en vonden tenslotte de dood op de wreedste, toenmaals bekende manieren:

- 1) Petrus: gekruisigd
- 2) Andreas: gekruisigd
- 3) Mattheüs: het zwaard
- 4) Johannes: een natuurlijke dood
- 5) Jakobus, de zoon van Alpheüs: gekruisigd
- 6) Filippus: gekruisigd
- 7) Simon: gekruisigd
- 8) Thaddeüs: gedood door pijlen
- 9) Jakobus, de broer van Jezus: gestenigd
- 10) Thomas: speerstoot
- 11) Bartholomeüs: gekruisigd
- 12) Jakobus, de zoon van Zebedeüs: het zwaard

Meestal gaat men hier in koor tegenin: “Wat zou dat, heel veel mensen zijn gestorven voor een leugen; dat bewijst niets!”

Ja, veel mensen zijn gestorven voor een leugen, maar ze dachten dat het de waarheid was. Wanneer nu de opstanding niet plaatsgevonden had (d.w.z. niet waar was), dan zouden de discipelen dat geweten hebben. Ik kan geen enkele manier vinden waarop zij bedrogen zouden kunnen zijn.

Deze elf mannen zouden in dat geval niet alleen voor een leugen gestorven zijn, maar - en nu komt het - dan zouden ze ook nog geweten hebben dat het een leugen was. Het zal niet meevallen om in de geschiedenis elf mensen te vinden die voor een leugen stierven terwijl ze bovendien nog wisten dat het een leugen was.

We moeten een paar dingen weten om wat ze deden op de juiste waarde te schatten. Ten eerste: wanneer de apostelen schreven of spraken, deden ze dat als ooggetuigen. Petrus zei: “Want wij zijn geen vernuftig gevonden verdichtsels nagevolgd toen wij de kracht en de komst van onze Heer Jezus hebben verkondigd, maar wij zijn ooggetuigen geweest van Zijn majesteit” (2 Petrus 1:16). De apostelen wisten heel goed het verschil tussen mythen of legenden en werkelijkheid.

Johannes legde de nadruk op het ooggetuige-aspect van wat bij de Joden bekend was: “Hetgeen was van den beginne, hetgeen wij gehoord hebben, hetgeen wij gezien hebben met onze eigen ogen, hetgeen wij aanschouwd hebben en onze handen getast hebben van het Woord des levens - het leven toch is geopenbaard en wij hebben gezien en getuigen en verkondigen u het eeuwige leven, dat bij de Vader was en aan ons geopenbaard is - hetgeen wij gezien en gehoord hebben, verkondigen wij ook u, opdat ook gij met ons gemeenschap zoudt hebben. En onze gemeenschap is met de Vader en met Zijn Zoon Jezus Christus” (1 Johannes 1:1-3).

Lukas zei: “Aangezien velen getracht hebben een verhaal op te stellen over de zaken, die onder ons hun beslag hebben gekregen, gelijk ons hebben overgeleverd degenen, die van het begin aan ooggetuigen en dienaren van het Woord geweest zijn, ben ook ik tot het besluit gekomen, na alles van meet aan nauwkeurig te hebben nagegaan, dit in geregelde orde voor u te boek te stellen” (Lukas 1:1-3).

In het boek Handelingen beschreef Lukas vervolgens de periode van veertig dagen na de opstanding toen Zijn volgelingen Hem van dichtbij gadeslagen hebben. “Mijn eerste boek heb ik gemaakt (Theophilus) over al wat Jezus begonnen is te doen en te leren, tot de dag dat Hij werd opgenomen, nadat Hij aan de apostelen, die Hij had uitgekozen, door de Heilige Geest zijn bevelen had gegeven; aan wie Hij Zich ook na zijn lijden met vele kentekenen levend heeft vertoond, veertig dagen lang hun verschijnende en tot hen sprekende over al wat het Koninkrijk Gods betreft” (Hand. 1:1-3).

Johannes begon het laatste gedeelte van zijn Evangelie aldus: “Jezus heeft nog wel vele andere tekenen voor de ogen zijner discipelen gedaan, die niet beschreven zijn in dit boek” (Johannes 20:30).

Deze ooggetuige-verklaringen gingen hoofdzakelijk over de opstanding. De apostelen waren getuigen van Zijn opstandingsleven:

Lukas 24:48	Handelingen 10:41
Johannes 15:27	Handelingen 13:31
Handelingen 1:8	Handelingen 22:15
Handelingen 2:24, 32	Handelingen 23:11
Handelingen 3:15	Handelingen 26:16
Handelingen 4:33	1 Korinthiërs 15:4-9
Handelingen 5:32	1 Korinthiërs 15:15
Handelingen 10:39	1 Johannes 1:2

Ten tweede moesten de apostelen er zelf van overtuigd worden dat Jezus uit de dood was opgestaan. Eerst geloofden zij het niet. Ze gingen weg en verborgen zich (Markus 14:50). Zonder aarzeling lieten zij hun twijfel blijken. Pas na overvloedig en overtuigend bewijs geloofden ze. Zoals b.v. Thomas, die zei dat hij niet zou geloven dat Christus uit de dood was opgestaan tenzij hij zijn vinger in de littekens van de spijkers had gelegd. Thomas stierf later de marteldood voor Christus. Werd hij bedrogen? Hij bewees met zijn leven dat het niet zo is.

Nog een voorbeeld was Petrus. Hij verloochende Christus meermalen tijdens Zijn verhoor. Tenslotte liet hij Jezus in de steek. Maar er gebeurde iets met deze lafaard. Slechts korte tijd na Jezus' kruisiging en begrafenis, vertoonde Petrus zich in Jeruzalem waar hij vrijmoedig, op straffe des doods, verkondigde dat Jezus de Christus was en was opgestaan. Tenslotte werd Petrus gekruisigd, met het hoofd naar beneden. Werd hij bedrogen? Wat was er met hem gebeurd? Wat had hem zo totaal veranderd in een dappere leeuw voor Jezus? Waarom was hij bereid voor Hem te sterven? De enige verklaring die mij bevredigt is 1 Korinthiërs 15:5: "En Hij is verschenen aan Cephas (Petrus)" (Johannes 1:42).

Het klassieke voorbeeld van een man die tegen wil en dank tot bekering kwam was Jakobus, de broer van Jezus (Mattheüs 13:55; Markus 6:3). Hoewel Jakobus niet één van de oorspronkelijke twaalf was (Mattheüs 10:2-4), werd hij later als apostel erkend (Galaten 1:19) evenals Paulus en Barnabas (Handelingen 14:14). Toen Jezus nog in leven was, geloofde Jakobus niet in zijn broer Jezus als de Zoon van God (Johannes 7:5). Het is best mogelijk dat hij, net zoals zijn broers en zusters, de spot met Hem gedreven heeft. "Je wilt dat de mensen in je geloven? Waarom ga je niet naar Jeruzalem om te laten zien wat je kan". Jakobus zal zich er wel voor geschaamd hebben dat Jezus overal de naam van de familie belachelijk maakte door zijn fantastische beweringen ("Ik ben de weg en de waarheid en het leven; niemand komt tot de Vader dan door Mij" - Johannes 14:6 - "Ik ben de wijnstok, gij zijt de ranken" - Johannes 15:5 - "Ik ben de goede herder en Ik ken de mijnen en de mijnen kennen Mij" - Johannes 10:14). Hoe zou u het vinden als uw broer zulke dingen zei?

Maar er gebeurde iets met Jakobus. Nadat Jezus was gekruisigd en begraven, predikte Jakobus in Jeruzalem. Zijn boodschap was dat Jezus stierf voor de zonden en was opgestaan en leeft. Tenslotte werd Jakobus één van de leiders van de Kerk van Jeruzalem en schreef een boek, de brief van Jakobus. De beginregels zijn: "Jakobus, een dienstknecht van God en van de Heer Jezus Christus". Zijn broer. Tenslotte stierf Jakobus een marteldood door steniging op bevel van Ananias, de hogepriester (Josephus). Was Jakobus bedrogen? Nee, de enige aannemelijke verklaring is 1 Korinthiërs 15:7 "vervolgens is Hij aan Jakobus verschenen".

Als de opstanding een leugen was, moeten de apostelen dat hebben geweten. Waren ze bezig de mensen op een kolossale manier voor de gek te houden? Die mogelijkheid valt niet te rijmen met wat ons bekend is van het hoge zedelijke peil van hun leven. Zelf veroordeelden ze de leugen en legden ze de nadruk op eerlijkheid. Ze moedigden de mensen aan om de waarheid te leren kennen. In zijn beroemde werk "De geschiedenis van de ondergang en de val van het Romeinse Rijk" noemt de geschiedschrijver Edward Gibbon de "zuivere maar strikte levenswandel van de eerste Christenen" als één van de vijf oorzaken van de snelle opkomst van het Christendom. Michael Green, rector van het St. John's College, Nottingham, merkt over de opstanding op: "dat was het geloof dat verslagen volgelingen van een gekruisigde rabbi veranderde in moedige getuigen en martelaren van

de jonge Kerk. Dit was het enige geloof dat scheiding bracht tussen de volgelingen van Jezus en de Joden en dat hen tot de Gemeente van de opstanding maakte. Men kon hen gevangen zetten, hen slaan, hen doden, maar men kon hen niet tot verloochening brengen van hun overtuiging “Hij herrees op de derde dag”.¹

Ten derde maakt de onverschrokken houding van de apostelen onmiddellijk nadat ze overtuigd waren van de opstanding, het onwaarschijnlijk dat het allemaal bedrog was. Bijna van de ene dag op de andere werd hun optreden vrijmoedig. Petrus, die Christus had verloochend, trad op, hoewel hij met de dood werd bedreigd, en verkondigde dat Jezus leefde nadat Hij was opgestaan. De autoriteiten arresteerden de volgelingen van Christus en geselden hen, maar toch waren ze spoedig weer terug op straat om te getuigen van Jezus (Handelingen 5:40-42). Hun veerkracht viel op bij hun vrienden en hun moed viel op bij hun vijanden. En ze predikten bovendien niet in een achteraf plaatsje, maar in Jeruzalem.

Jezus' volgelingen hadden de martelingen en de dood niet moedig tegemoet kunnen treden als ze niet overtuigd waren geweest van de opstanding van hun Heer. De overeenkomst tussen hun boodschap en levenswandel was buitengewoon. De kans op volledige overeenstemming in een grote groep is gering, toch stemden ze allen overeen op het punt van de opstanding. Als ze bedriegers waren, valt het moeilijk te verklaren waarom er niet één van hen onder de druk bezweek.

Pascal, de Franse filosoof, schrijft: “De aantijging dat de apostelen oplichters waren is volkomen uit de lucht gegrepen. Laten we eens nagaan waar deze aanklacht logischerwijs op zou zijn uitgelopen. Denkt u die twaalf mannen eens in, die na de dood van Jezus Christus bij elkaar komen en dan een complot smeden om te zeggen dat Hij is opgestaan. Dat zou een aanval hebben betekend zowel op de burgerlijke als de godsdienstige autoriteiten. Een mensenhart, vreemd genoeg, is grillig en veranderlijk; het gaat overstag voor mooie beloften en wordt in verleiding gebracht door materiële zaken. Als één van deze mannen was bezweken voor de verleiding die zo aanlokkelijk was, of niet op had gekund tegen de onweerstaanbare bedreiging met gevangenis en marteling, zouden ze allemaal verloren zijn geweest”.²

Michael Green vraagt zich af: “Hoe is het mogelijk dat ze allemaal, bijna van de ene dag op de andere, zo'n onstuimige groep enthousiastelingen geworden zijn die in drie werelddelen tegenstand trotseerden en wantrouwen, spot, ontbering, gevangenis en dood, omdat ze overal Jezus en de opstanding verkondigden?”

Een onbekende schrijver schetst de verandering die optrad in het leven van de apostelen: “Op de dag van de kruisiging waren ze vervuld met droefheid, op de eerste dag van de week met blijdschap. Bij de kruisiging hadden ze geen hoop meer; op de eerste dag van de week gloeiden hun harten van zekerheid en hoop. Toen ze de boodschap van de opstanding hoorden waren ze in het begin ongelovig en moeilijk te overtuigen, maar toen ze eenmaal zekerheid hadden kenden ze geen twijfel meer. Wat kon de oorzaak zijn van deze verbazingwekkende verandering in deze mannen binnen zo korte tijd? Alleen het feit dat het lichaam weg was uit het graf zou nooit zo'n totale ommekeer in hun geestelijke instelling en hun aard teweeg kunnen brengen. Een legende zou meer dan drie dagen nodig hebben gehad om zo'n invloed op hen te hebben. Er is langere tijd voor nodig om een legende te laten groeien. Het gaat hier om een feit dat psychologisch gezien verklaard moet worden. Denk dan eens aan het karakter van de getuigen, mannen en vrouwen die de wereld de meest verheven ethiek leerden die men ooit heeft gekend, en die van deze leer het levend bewijs waren, zoals zelfs hun vijanden getuigen. Denk eens aan een kleine groep verslagen lafaards die de ene dag wegschuilt in een opperkamer en die een paar dagen later herschapen is in een stel mannen dat door geen vervolging tot zwijgen is te brengen; wat een psychologische waanzin zou het zijn om deze verbazingwekkende verandering toe te schrijven aan zo iets onbeduidends als een miserabel verzinseltje dat ze de wereld proberen aan te smeren. Dat zou gewoon nergens op slaan”.

Kenneth Scott Latourette schrijft: “De uitwerking van de opstanding en de komst van de Heilige Geest over de discipelen was ... van groot belang. Van ontmoedigde, ontgoochelde mannen en

¹ Michaël Green, “Editor's Preface” in George Eldon Ladd, *Believe in the Resurrection of Jezus* (Grand Rapids: William B. Eerdmans Publishing Co., 1975).

² Robert W. Gleason (Ed.), *The Essential Pascal*, Trans. By G.F. Pullen (New York: Mentor-Omega Books, 1966), p. 187.

vrouwen die bedroefd terugzagen op de dagen dat ze hadden gehoopt dat Jezus “degene was die Israël zou verlossen”, werden ze tot een stel geestdriftige getuigen”.⁴

Paul Little stelt de vraag: “Zijn deze mannen, die de zedelijke opbouw van de samenleving hielpen veranderen, leugenaars of misleide gekken? Deze andere mogelijkheden zijn moeilijker te geloven dan het feit van de opstanding en er is ook niet het geringste bewijs waardoor ze ondersteund worden”.⁵

De standvastigheid van de apostelen, zelfs ten dode toe, kan niet worden weggeredeneerd. Volgens de Encyclopaedia Britannica, vermeldt Origenes dat Petrus met zijn hoofd naar beneden werd gekruisigd. Herbert Workman beschrijft de dood van Petrus als volgt: “Aldus, zoals onze Heer had voorspeld, werd Petrus “omgord” door iemand anders en “gebracht” om te sterven langs de Aureli-sche Weg, naar een plek dicht bij de tuinen van Nero op de heuvel van het Vaticaan, waar zoveel van zijn broeders aan een gruwelijke dood waren gestorven. Op zijn eigen verzoek werd hij met zijn hoofd naar beneden gekruisigd, omdat hij zichzelf niet waardig vond om op dezelfde manier als zijn Meester het lijden te ondergaan”.⁶

Harold Mattingly schrijft in zijn geschiedenisboek: “De apostelen St. Petrus en St. Paulus bezegel-den hun getuigenis met hun bloed”.⁷

Tertullius schreef: “Niemand zou bereid zijn om te sterven als hij niet wist dat hij de waarheid be-zat”.⁸ Simon Greenleaf, hoogleraar rechten aan de Harvard Universiteit, een man die er jarenlang college over gaf hoe men een getuigenis moet ontzenuwen en bepalen of een getuige liegt of niet, komt tot deze conclusie: “In de geschiedenis van de militaire oorlogvoering is haast geen voorbeeld te vinden van een dergelijke heldhaftige standvastigheid, lijdzaamheid en onverschrokken moed. Ze hadden alle reden om de grondslagen van hun geloof nauwkeurig na te gaan, evenals de bewijzen van de grote feiten en waarheden waarvoor zij opkwamen”.⁹

De apostelen gingen door de beproeving van de dood heen om de waarheid van hun prediking te bewijzen. Ik vind dat ik meer reden heb om hun getuigenis te geloven dan dat van de meeste men-sen die ik vandaag ontmoet, mensen voor wie het nog teveel is om de straat over te steken voor dat-gene waarin ze geloven, laat staan dat ze bereid zijn ervoor te sterven.

6 Wat heb je aan een dode Messias?

Heel wat mensen zijn gestorven voor een goede zaak. Kijk maar eens naar die student in San Diego die zichzelf verbrandde als protest tegen de oorlog in Vietnam. In de zestiger jaren stierven veel Boeddhisten door zelfverbranding om daardoor de aandacht van de wereld te krijgen voor zuidoost Azië.

De moeilijkheid met de apostelen is, dat hun ‘goede zaak’ stierf aan het kruis. Ze geloofden dat Jezus de Messias was. Ze dachten er niet aan dat Hij zou kunnen sterven. Ze waren ervan overtuigd dat Hij degene was die het Koninkrijk van God zou stichten en zou heersen over het volk Israël. Teneinde de verhouding van de apostelen tot Christus te begrijpen, en te begrijpen waarom het kruis voor hen zo onbegrijpelijk was, moet u wel beseffen hoe er ten tijde van Christus over de Messias werd gedacht. Het leven en de leer van Jezus waren op een reusachtige manier in strijd met de Joodse Messiasverwachting van die tijd. Van kindsbeen af werd de Jood geleerd dat als de Mes-sias kwam, Hij een heerser zou zijn, een zegevierend politiek leider. Hij zou de Joden uit de slaver-nij bevrijden en Israël weer in zijn rechtmatige staat herstellen. Een lijdende Messias had “niets gemeen met de Joodse opvatting van een Messias”.¹⁰

⁴ Kenneth Scott Latourette, *A History of Christianity* (New York: Harper and Brothers Publishers, 1937) Vol. I, p. 59.

⁵ Paul Little, *Know Why You Believe* (Wheaton, Ill.: Scripture Press Publications, Inc., 1971), p. 63.

⁶ Herbert B. Workman, *The Martyrs of the Early Church* (London: Charles H. Kelly, 1913), pp. 18-19.

⁷ Harold Mattingly, *Roman Imperial Civilization* (London: Edward Arnold Publishers, Ltd., 1967), p. 226.

⁸ Gaston Foote, *The Transformation of the Twelve* (Nashville: Abingdon Press, 1958), p. 12.

⁹ Simon Greenleaf, *An Examination of the Testimony of the Four Evangelists by the Rules of Evidence Administered in the Courts of Justice* (Grand Rapids: Baker Book House, 1965. Reprint of 1874 edition, New York: J. Cockroft and Co.), p. 29.

¹⁰ *Encyclopedia International*, 1972, Vol. 4, p. 407.

E.F. Scott geeft zijn visie op de tijd van Christus: "... het was een tijd van hevige spanning. Voor de geestelijke leiders was het bijna onmogelijk om de vervoering van het volk in bedwang te houden, het volk dat aan alle kanten in afwachting was van de verschijning van de beloofde Verlosser. Deze stemming van verwachting was ongetwijfeld toegenomen door de gebeurtenissen uit het jongste verleden". "Gedurende meer dan een generatie hadden de Romeinen de Joodse vrijheid beknod, en de maatregelen waardoor ze onderdrukt werden hadden nieuw leven ingeblazen in het vuur van hun vaderlandsliefde. De droom van een wonderbaarlijke bevrijding, en van een Messiaanse koning die dat tot stand zou brengen, kreeg in die benarde tijd een nieuwe betekenis, maar op zichzelf was het niets nieuws. Achter de gissing, waar we de tekenen van zien in de Evangeliën, is een lange periode te bespeuren van groeiende verwachting".

"Voor het grote publiek bleef de Messias wat Hij was geweest voor Jesaja en zijn tijdgenoten: de Zoon van David die overwinning en voorspoed zou brengen aan het Joodse volk. In het licht van de Evangeliën, kan men rustig aannemen dat de algemene opvatting van de Messias hoofdzakelijk nationaal en politiek was".¹²

Joseph Klausner, een Joods geleerde schrijft: "Hoe langer hoe meer werd de Messias niet alleen een bijzonder politiek leider, maar ook een man van bijzondere hoogstaande kwaliteiten".¹³

Jacob Gartenhaus geeft de heersende Joodse overtuigingen weer uit de tijd van Christus: "De Joden wachtten op de Messias als op degene die hen zou verlossen van de Romeinse onderdrukking ... de Messiaanse verwachting hoopte voornamelijk op een nationale bevrijding".¹⁴

De Joodse Encyclopedie zet uiteen dat de Joden "vurig verlangden naar de beloofde Verlosser uit het huis van David, die hen zou bevrijden van het juk van de gehate vreemde overheerser, een eind zou maken aan de goddeloze Romeinse heerschappij en daarvoor in de plaats zijn eigen rijk van vrede en gerechtigheid zou vestigen".¹⁵

In die tijd hadden de Joden hun hoop gevestigd op de beloofde Messias. De apostelen hielden er dezelfde overtuiging op na als de mensen in hun omgeving. Zoals Millar Burrows stelde: "Jezus was zo anders dan wat de Joden verwachtten van de Zoon van David dat het Zijn eigen discipelen bijna onmogelijk was om het begrip Messias met Hem in verbinding te brengen".¹⁶ Jezus' ernstige aankondigingen van Zijn kruisiging werden door Zijn discipelen helemaal niet in dank afgenomen (Lukas 9:22). "De hoop schijnt te hebben bestaan" merkt A.B. Bruce op, "dat Zijn kijk op de situatie te somber was en dat Zijn vrees ongegrond zou blijken ... een gekruisigde Christus was voor de apostelen een schandaal en een tegenstrijdigheid. Hierin dachten ze precies hetzelfde als de meerderheid van het Joodse volk. Dit Joodse volk echter bleef dit vinden, ook nadat de Heer in heerlijkheid was opgenomen".¹⁷

Alfred Edersheim, in vroeger dagen docent in de Septuaginta te Oxford, kwam terecht tot de conclusie: "Christus verschilde volledig van de tijd waarin Hij leefde".¹⁸

Men kan in het Nieuwe testament de houding van de apostelen tegenover Christus ontdekken; hun hoop op een Messias die heersen zou. Nadat Jezus Zijn discipelen had verteld dat Hij zou moeten lijden in Jeruzalem, vroegen Jakobus en Johannes Hem te beloven dat zij in Zijn Koninkrijk aan Zijn linker en rechter hand mochten zitten (Markus 10:32-38). Wat voor soort Messias hadden ze in hun hoofd? Een lijdende, gekruisigde Messias? Nee, een politiek leider. Jezus wees erop dat ze een verkeerde voorstelling hadden van wat Hem te doen stond; ze wisten niet wat ze vroegen. Toen Jezus Zijn lijden en kruisiging voorspelde, kwamen de discipelen er niet uit wat Hij nu eindelijk bedoelde (Lukas 18:31-34). Ze dachten dat ze in de goede hoek zaten vanwege hun achtergrond en

¹² Ernest Findlay Scott, *Kingdom and the Messiah* (Edinburgh: T.&T. Clark, 1911), p. 55.

¹³ Joseph Klausner, *The Messianic Idea in Israel* (New York: The MacMillan Co., 1955), p. 23.

¹⁴ Jacob Gartenhaus, "The Jewish Conception of the Messiah", *Christianity Today*, March 13, 1970, pp. 8-10.

¹⁵ *The Jewish Encyclopaedia* (New York: Funk and Wagnalls Co., 1906), Vol. 8, p. 508.

¹⁶ Millar Burrows, *More Light on the Dead Sea Scrolls* (London: Secker & Warburg, 1958), p. 68.

¹⁷ A.B. Bruce, *The Training of the Twelve* (original 1894) (Grand Rapids: Kregel Publications, 1971), p. 177.

¹⁸ Alfred Edersheim, *Sketches of Jewish Social Life in the Days of Christ* (reprint edition; Grand Rapids: William B. Eerdmans Publishing Co., 1960), p. 29.

wat ze geleerd was. Toen kwam Golgotha. Alle hoop dat Jezus hun Messias was, verliet hen. Ontmoedigd gingen ze naar hun huizen terug. Al die jaren verknoeid.

Dr. George Eldon Ladd, Hoogleraar Nieuwe testament aan het Fuller Theological Seminary, schrijft: “Dit is ook de reden waarom Zijn discipelen Hem in de steek lieten toen Hij gevangen werd genomen. Hun geest was zo volkomen doordrenkt van de idee van een zegevierende Messias wiens taak het was om Zijn vijanden aan zich te onderwerpen, dat al hun Messiaanse hoop op Jezus aan stukken ging toen ze zagen dat Hij onder de geselslagen was stukgeslagen, vol bloed, een machteloze gevangene in de handen van Pilatus, en toen ze zagen dat Hij werd weggevoerd, aan een kruis werd genageld om te sterven als de eerste de beste misdadiger. Het is een bekend psychologisch feit dat we alleen dat horen wat we graag willen horen. De discipelen waren doof voor Jezus’ voorspellingen van Zijn lijden en dood. Ondanks Zijn waarschuwingen waren ze er niet op voorbereid”.¹⁹

Maar ondanks het feit dat ze eerst zo getwijfeld hadden verkondigden de discipelen enkele weken na de kruisiging Jezus in Jeruzalem als Redder en Heer, de Messias van de Joden. De enige logische verklaring die ik voor deze verandering kan vinden, is 1 Korinthiërs 15:5 “Hij is verschenen ... daarna aan de twaalfen”. Wat anders kan de discipelen die alle hoop verloren hadden ertoe hebben gebracht om er op uit te gaan en te lijden en te sterven voor een gekruisigde Messias? Het is wel zeker dat Hij “Zich ook na Zijn lijden met vele kentekenen heeft vertoond, veertig dagen lang hun verschijnende” (Handelingen 1:3). Ja, heel wat mensen zijn gestorven voor een goede zaak, maar de ‘goede zaak’ van de apostelen stierf aan het kruis. Alleen de opstanding en het contact met Christus dat daaruit voortvloeide heeft Zijn volgelingen ervan overtuigd dat Hij de Messias was. Ze getuigden hiervan niet alleen met hun lippen en hun levens, maar ook met hun dood.

7 Heb je dat gehoord van Saulus?

Jack, één van mijn vrienden, die veel gastcolleges heeft gegeven, kwam op een dag het terrein van een universiteit op. Tot zijn verbazing merkte hij dat de studenten het zo geregeld hadden dat hij die avond in het openbaar de degens moest kruisen met ‘de atheïst van de universiteit’. Zijn tegenstander was een welbespraakt professor in de filosofie die zeer fel gekant was tegen het Christendom. Jack moest als eerste spreken. Hij besprak een aantal bewijzen voor Jezus’ opstanding, de bekering van de apostel Paulus, en gaf toen een persoonlijk getuigenis hoe Christus zijn leven had veranderd toen hij nog student was.

Toen het de beurt van de professor was, was deze erg zenuwachtig. Hij kon het bewijs van de opstanding niet weerleggen en Jack’s persoonlijke getuigenis evenmin. Daarom greep hij het onderwerp aan van de radicale bekering van de apostel Saulus tot het Christendom. Hij gebruikte deze redenering: “Dikwijls kunnen mensen psychologisch zo betrokken raken bij wat ze bestrijden dat ze het tenslotte gaan aanhangen”. Hier glimlachte mijn vriend fijntjes en hij antwoordde: “Weest u dan maar voorzichtig, meneer, anders loopt u de kans nog een Christen te worden”. Het was één van de invloedrijkste getuigenissen voor het Christendom toen Saul van Tarsus, wellicht de uitzinnigste tegenstander van het Christendom, de apostel Paulus werd. Saul was een vurig voorvechter van het Jodendom, een geestelijk leider. Doordat hij geboren was in Tarsus kon hij in aanraking komen met het meest vooruitstrevende onderwijs van zijn tijd. Tarsus was een universiteitsstad, bekend om zijn Stoa-wijsgeren en cultuur. Strabo, de Griekse aardrijkskundige, prees Tarsus omdat het zoveel belangstelde in opvoeding en wijsbegeerte.^{1a}

Paulus bezat, net als zijn vader, het Romeinse staatsburgerschap, een groot voorrecht. Hij scheen goed op de hoogte van de Griekse cultuur en denkwereld. Hij beheerste de Griekse taal en had een redenaarsgave. Hij citeerde minder bekende dichters en wijsgeren: Handelingen 17:28 “Want in Hem leven wij, bewegen wij ons en zijn wij (Epimenides), gelijk ook enigen van uw dichters hebben gezegd. Want wij zijn ook van zijn geslacht” (Aratus, Cleanthes);

¹⁹ George Eldon Ladd, *I Believe in the Resurrection of Jesus* (Grand Rapids: William B. Eerdmans Publishing Co., 1975), p. 38.

¹ *The Encyclopaedia Britannica*, William Benton, Publisher. (Chicago: Encyclopaedia Britannica, Inc., 1970), Vol. 17, (a) p. 469; (b) p. 476; (c) p. 473; (d) p. 469.

1 Korinthiërs 15:33 “misleidt uzelf niet; slechte omgang bederft goede zeden” (Menander);

Titus 1:12 “Iemand uit hun kring, hun eigen profeet, heeft gezegd: “Leugenaars zijn de Cretenzen altijd, beesten en vadsige buiken” (Epimenides).

Paulus kreeg een Joodse opvoeding, die beheerst werd door de strenge dogma's van de Farizeeërs. Toen hij ongeveer veertien was, werd hij voor de voortzetting van zijn studie naar Gamaliël gezonden, één van de grootste rabbi's van die tijd, de kleinzoon van Hillel. Paulus verklaarde dat hij niet alleen een Farizeeër was maar ook de zoon van Farizeeërs (Handelingen 23:6). Hij kon er zich op laten voorstaan: “En in het Jodendom heb ik het verder gebracht dan velen van mijn tijdgenoten onder mijn volk, als hartstochtelijk ijveraar voor mijn voorvaderlijke overleveringen” (Galaten 1:14).

Wie Paulus' bekering wil begrijpen, moet weten waarom hij zo heftig gekant was tegen de Christenen; de reden was zijn toewijding aan de Joodse wet, en vandaar zijn vurige antipathie tegen Christus en de jonge Kerk. Paulus' afkeer van de Christelijke boodschap richtte zich niet, zoals Jacques Dupont schrijft, tegen de boodschap van Jezus als Messias, maar ... tegen de rol van Redder die aan Jezus werd toegekend, waardoor de wet van al zijn waarde beroofd werd als het om de verlossing ging ... Paulus was hevig gekeerd tegen het Christelijk geloof om het belang dat hij hechtte aan de wet als de weg tot verlossing”.²

De Encyclopaedia Britannica merkt op dat de nieuwe sekte van het Jodendom, die zichzelf Christenen noemden, het wezen aantastte van de Joodse opleiding en de Rabbijnenstudie van Paulus.^{1b} Hartstochtelijk trachtte hij de sekte uit te roeien (Galaten 1:13). Aldus begon hij de “sekte der Nazareners” ten dode toe te vervolgen (Handelingen 26:9-11). Hij “verwoestte de gemeente”, letterlijk (Handelingen 8:3). Hij begaf zich naar Damascus met de brieven die hem machtigden om de volgelingen van Jezus te grijpen en ze terug te brengen om veroordeeld te worden. Toen gebeurde er iets met Paulus: “En Saulus, nog dreiging en moord blazende tegen de discipelen des Heren, ging naar de hogepriester en vroeg van hem brieven naar Damascus voor de synagogen, om, als hij mannen en vrouwen, die van de weg waren, zou vinden, hen gevankelijk naar Jeruzalem te brengen. En terwijl hij daarheen op weg was, geschiedde het, toen hij Damascus naderde, dat hem plotseling licht uit de hemel omstraalde; en ter aarde gevallen, hoorde hij een stem tot zich zeggen: Saul, Saul, waarom vervolgt gij mij? En hij zei: Wie zijt Gij, Heer? En Hij zei: Ik ben Jezus die gij vervolgt. Maar sta op, en ga de stad binnen en daar zal u gezegd worden wat gij doen moet. En de mannen, die met hem reisden, stonden sprakeloos, daar zij wel de stem hoorden, maar niemand zagen. En Saulus stond op van de grond, en hoewel hij zijn ogen open had, kon hij niet zien, en zij leidden hem bij de hand en brachten hem naar Damascus. En hij kon drie dagen lang niet zien, en hij at of dronk niet”.

“Nu was er te Damascus een discipel, genaamd Ananias; en de Heer zei tot hem in een gezicht: Ananias! En hij zei: Zie, hier ben ik Heer. En de Heer zei tot hem: Sta op en ga naar de straat, die de Rechte heet, en vraag ten huize van Judas naar iemand uit Tarsus, genaamd Saulus, want zie, hij is in gebed en heeft (in een gezicht) een man, genaamd Ananias, zien binnenkomen en hem de handen opleggen, opdat hij weer zien kon” (Handelingen 9:1-12).

Hier zien we waarom de Christenen bang waren voor Paulus. Ananias antwoordde: “Heer, ik heb van velen over deze man gehoord, hoeveel kwaad hij uw heiligen te Jeruzalem aangedaan heeft; en hier heeft hij volmacht van de overpriesters om allen, die Uw naam aanroepen, gevangen te nemen. Maar de Heer zei tot hem: Ga, want deze is Mij een uitverkoren werktuig om Mijn naam te brengen voor heidenen en koningen en de kinderen Israëls; want Ik zal hem tonen hoeveel hij lijden moet ter wille van Mijn naam. En Ananias ging heen en kwam in het huis, en hij legde hem de handen op en zei: Saul, broeder, de Heer heeft mij gezonden, Jezus, die u verschenen is op de weg, waarlangs gij gekomen zijt, opdat gij weer zoudt zien en met de Heilige Geest vervuld worden. En terstond vielen hem als schubben van de ogen en hij kon weer zien, en hij stond op en werd gedoopt; en toen hij voedsel genomen had, werd hij versterkt” (Handelingen 9:13-19a). Paulus zei: “Heb ik niet Jezus, onze Heer gezien?” (1 Korinthiërs 9:1). Hij vergeleek de verschijning van Jezus aan hem met

² Jacques Dupont, “The Conversion of Paul, and Its Influence on His Understanding of Salvation by Faith”, *Apostolic History and the Gospel*. Edited by W. Ward Gasque and Ralph P. Martin (Grand Rapids: Wm. B. Erdmans Publishing Co., 1970), p. 177; p. 76.

Christus' verschijningen aan de apostelen na de opstanding. "... Maar het allerlaatst is Hij ook aan mij verschenen" (1Korinthiërs 15:8).

Het is niet alleen dat Paulus Jezus gezien heeft, maar hij heeft Hem op zo'n manier gezien dat hij er niet meer onderuit kon. Hij verkondigde het Evangelie, niet uit vrije wil, maar uit noodzaak. "Want indien ik het Evangelie verkondig, heb ik geen stof tot roemen. Immers, ik ben ertoe genoodzaakt" (1 Korinthiërs 9:16).

Let wel: Paulus' ontmoeting met Jezus, en zijn bekering die daarop volgde, kwamen plotseling en onverwacht. "Uit de hemel omstraalde mij een fel licht" (Handelingen 22:6). Paulus had er geen idee van wie deze hemelfiguur kon zijn. Hij beefde en stond versteld toen hem bekend gemaakt werd dat het Jezus van Nazareth was.

Misschien weten we niet alle details van wat met Paulus gebeurde op de weg naar Damascus, misschien niet de volgorde der gebeurtenissen of wat in zijn binnenste omging, maar dit weten we wel: op ieder terrein van zijn leven heeft het een diep ingrijpende invloed gehad.

Ten eerste: Paulus' karakter onderging een drastische, totale verandering. De Encyclopedia Britannica beschrijft hem vóór zijn bekering als een onverdraagzame, verbeten vervolger, een vrome kwezel - trots en driftig. Na zijn bekering wordt hij afgetekend als geduldig, vriendelijk, verdraagzaam en zichzelf opofferend.^{1c}

Kenneth Scott Latourette zegt: "Wat het leven van Paulus echter harmonisch maakte en dit bijna neurotische karakter uit de schaduw omhoog haalde en van blijvende invloed maakte, was een diep-religieuze alles omverwerpende ervaring".³

Ten tweede: Paulus' verhouding tot de volgelingen van Jezus was totaal veranderd. "... Toen Saulus enige dagen bij de discipelen te Damascus was" (Handelingen 9:19b). En toen Saulus naar de apostelen ging, gaf men hem "de rechterhand der broederschap". Ten derde: De boodschap van Paulus was onherkenbaar veranderd. Hoewel hij zijn Joodse erfgoed nog steeds liefhad, was hij van een verbitterde tegenstander tot een vastberaden voorvechter van het Christelijk geloof geworden. "Hij verkondigde terstond in de synagogen, dat Jezus de Zoon van God is" (Handelingen 9:20). Paulus' verstandelijke overtuigingen waren veranderd. Zijn religieuze ervaring was er de oorzaak van dat hij Jezus als Messias erkende, in lijnrechte tegenspraak met de Messiaanse denkbeelden van de Farizeeërs. Zijn nieuwe opvatting van Christus betekende een totale omwenteling in zijn gedachtenwereld.⁴ Jacques Dupont merkt scherpzinnig op: "Nadat Paulus hartstochtelijk had ontkend dat een gekruisigde man de Messias kon zijn, kwam het zover dat hij moest toegeven dat Jezus werkelijk de Messias was en als gevolg daarvan moest hij al zijn Messiaanse denkbeelden opnieuw doordenken",² Nu kon hij ook begrijpen dat de dood van Christus aan het kruis, die een vloek van God leek en een jammerlijk einde van iemands leven, in werkelijkheid betekende dat God door Christus de wereld met Zichzelf verzoende. Paulus ging inzien dat Christus door de kruisiging een vloek werd voor ons (Galaten 3:13) en "voor ons tot zonde gemaakt" (2 Korinthiërs 5:21). In plaats van een nederlaag was de dood van Christus een grote overwinning, met als bekroning de opstanding. Het kruis was niet langer een 'struikelblok' maar de kern van Gods Messiaanse verlossing. Kort samengevat kwam Paulus' zendingsprediking hierop neer: "Uitleggen en ervan getuigen dat de Christus moest lijden en uit de dood opstaan" ... "Deze is de Christus, die Jezus, die ik u predik ..." zei hij (Handelingen 17:3).

Ten vierde: Paulus' opdracht was volslagen veranderd. Eerst haatte hij de niet-Joden; toen werd hij zendeling onder hen. Van Joodse fanatiekeling werd hij tot evangelist onder de niet-Joden. Als Jood en Farizeeër keek Paulus neer op de verachte niet-Jood alsof die minder was dan Gods uitverkoren volk. Wat hem in Damascus overkwam veranderde hem in een toegewijd apostel die zijn leven wijdde aan het helpen van de niet-Jood. In Christus die hem was verschenen zag Paulus de Verlosser voor alle mensen. Van orthodox Farizeeër, wiens opdracht het was om een strikt Jodendom in stand te houden werd hij een voorvechter van die nieuwe radicale sekte genaamd Christendom die hij zo heftig had bestreden. Hij was zo veranderd dat "allen die het hoorden verbaasd stonden en

³ Kenneth Scott Latourette, *A History of Christianity* (New York: Harper & Row, 1953), p. 76.

⁴ W.J. Sparrow-Simpson, *The Resurrection and the Christian Faith* (Grand Rapids; Zondervan Publishing House, 1968), pp. 185-186.

zeiden: Is dit niet de man, die te Jeruzalem uitroeide wie deze naam aanriepen en die hier gekomen is met het doel hen gevankelijk voor de overpriesters te brengen?” (Handelingen 9:21).

De geschiedschrijver Philip Schaff stelt vast: “De bekering van Paulus betekent niet alleen een keerpunt in zijn persoonlijke leven, maar ook een belangrijk tijdstip in de geschiedenis van de jonge Christelijke Kerk en als gevolg daarvan in de geschiedenis van de mensheid. Het was het belangrijkste voorval sinds het wonder van Pinksteren en verzekerde het Christendom de wereldzege”.⁵

Aan de universiteit van Houston zat ik tijdens de lunch naast een student. We spraken over het Christendom en hij maakte de opmerking dat er geen enkel historisch bewijs was voor het Christendom of Christus. Zijn hoofdvak was geschiedenis en ik zag dat één van zijn boeken een leerboek Romeinse geschiedenis was. Hij gaf toe dat er een hoofdstuk in stond dat over de apostel Paulus en het Christendom ging. Nadat deze student het hoofdstuk gelezen had vond hij het een merkwaardig feit dat het gedeelte over Paulus begon met een levensbeschrijving van Paulus van Tarsus en eindigde met een levensbeschrijving van de apostel Paulus. In de één na laatste alinea merkte de schrijver op dat het niet duidelijk was wat er in die jaren tussentijd gebeurd was. Nadat ik het boek Handelingen had opengeslagen en Christus’ verschijning aan Paulus na de opstanding had uitgelegd, zag deze student in dat dit de meest logische verklaring was van Paulus’ bekering. Later vertrouwde ook hij zich toe aan Christus als zijn Verlosser.

Elias Andrews merkt op: “Voor veel mensen was de totale ommekeer in het leven van deze ‘Fari-zeeër der Farizeeërs’ het meest overtuigende bewijs zowel van de waarheid en de macht van de godsdienst waartoe hij was bekeerd, als van de blijvende waarde en betekenis van de Persoon van Christus”.^{1d} Archibald MacBride, professor aan de universiteit van Aberdeen, schrijft over Paulus: “Vergeleken met wat hij tot stand bracht ... zijn de prestaties van Alexander en Napoleon bijna zonder betekenis”.⁶ Clement zegt: “Paulus zat zeven maal gevangen; verkondigde het Evangelie in het Oosten en in het Westen; bereikte het uiterste Westen en stierf als een martelaar onder de overheersers”.⁷ Steeds weer verklaarde Paulus dat de levende, opgestane Jezus zijn leven totaal veranderd had. Hij was zo overtuigd van de opstanding van Christus uit de dood dat ook hij voor zijn geloof de marteldood stierf.

Twee professoren te Oxford, Gilbert West en Lord Lyttleton, waren vast van plan het fundament van het Christelijk geloof te ondergraven. West zou het bedrog van de opstanding aantonen en Lyttleton zou bewijzen dat Saulus van Tarsus nooit tot het Christendom was bekeerd. Beide mannen kwamen tot precies de tegenovergestelde conclusie en werden vurige volgelingen van Jezus. Lord Lyttleton schrijft: “Goed beschouwd waren alleen al de bekering en het apostelschap van St. Paulus voldoende bewijs dat het Christendom een goddelijke openbaring was”.⁸ Hij komt tot de conclusie: “Als Paulus werkelijk vijftientig jaar voor Christus heeft willen lijden en Hem heeft gediend, dan was zijn bekering echt, want dat alles begon na de plotselinge verandering. En als zijn bekering echt was, dan stond Jezus Christus inderdaad op uit de dood, want Paulus schreef alles wat hij was en deed toe aan het feit dat hij de opgestane Christus had gezien”.

8 Hij is te goed om niet waar te zijn?

Een student aan de universiteit van Uruguay zei tegen me: “waarom kunt u het Christendom niet weerleggen?” Ik antwoordde: Om een heel eenvoudige reden: er is één voorval in de geschiedenis dat ik niet kan wegedeneren; de opstanding van Jezus Christus”. Nadat ik meer dan 700 uur had besteed aan de bestudering van dit onderwerp en grondig onderzocht heb waarop het gebaseerd is, kwam ik tot de conclusie dat de opstanding van Jezus Christus òf de gemeenste, boosaardigste, meest harteloze misleiding is die de mensheid ooit is geleverd, òf het belangrijkste feit van de geschiedenis is. De zaak van de opstanding haalt de vraag “Zijn er voor het Christendom aannemelijke argumenten?” uit het gebied der wijsbegeerte en maakt er een geschiedkundige kwestie van.

⁵ Philip Schaff, *History of the Christian Church*, Vol. I. Apostolic Christianity, A.D. 1-100 (Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans Publishing Co., 1910), p. 296.

⁶ *Chamber's Encyclopaedia* (London: Pergamon Press, 1966), Vol. 10, p. 516.

⁷ Philip Schaff, *History of the Apostolic Church* (New York: Charles Scribner, 1857), p. 340.

⁸ George Lyttleton, *The Conversion of St. Paul* (New York: American Tract Society, 1929), p. 467.

Heeft het Christendom, geschiedkundig gezien een aannemelijke grondslag? Is er voldoende bewijsmateriaal voorhanden om het geloof in de opstanding te rechtvaardigen?

Hier volgen een paar feiten die van belang zijn voor de opstanding: Jezus van Nazareth, een Joods profeet, die pretendeerde dat Hij de Christus was die in de Joodse Schriften werd voorspeld, werd gearresteerd, een politiek misdadiger bevonden en gekruisigd. Drie dagen na Zijn dood en begrafenis, zagen een paar vrouwen, die naar Zijn graf gingen, dat Zijn lichaam er niet meer was. Zijn discipelen beweerden dat God Hem had doen opstaan uit de dood en dat Hij meermalen aan hun verschenen was voordat Hij ten hemel voer.

Dit was de grondslag van het Christendom en van hieruit verbreidde het zich over het Romeinse Rijk en heeft de eeuwen door steeds grote invloed uitgeoefend.

Is de opstanding echt gebeurd?

Jezus' begrafenis

Overeenkomstig de Joodse gebruiken bij een begrafenis werd het lichaam van Jezus in linnen windsels gewikkeld. Een kleverige massa, een mengsel van ongeveer honderd pond welriekende specerijen werd over de windsels om het lichaam gesmeerd.¹

Nadat het lichaam in een massief rotsgraf was bijgezet,² werd een loodzware steen van ongeveer twee ton met behulp van hefboomen tegen de ingang van het graf gerold.³

Een Romeinse wacht van streng gedisciplineerde mannen werd ter bewaking bij het graf ingezet. Angst voor straf "leidde tot onberispelijke plichtsbetrachting, vooral gedurende de nachtwacht".⁴ Deze wacht hechtte het Romeinse zegel aan het graf, een merkteken van Romeinse macht en gezag.⁵ De bedoeling van het zegel was het voorkomen van grafschennis. Ieder die zou proberen de steen van de grafingang te verwijderen, zou het zegel hebben verbroken en zich zodoende de toorn van de Romeinse wet op de hals hebben gehaald.

Maar het graf was leeg.

Het lege graf

De volgelingen van Jezus zeiden dat Hij uit de dood was opgestaan. Zij vertelden dat Hij hun gedurende een periode van veertig dagen was verschenen en Zich aan hun had vertoond met vele "overtuigende kentekenen" (sommige lezingen zeggen "onfeilbare kentekenen").⁶ De apostel Paulus zei dat Jezus in één keer aan meer dan vijfhonderd van Zijn volgelingen was verschenen; waarvan de meesten nog in leven waren; en die konden dus bevestigen wat Paulus schreef".⁷ A.M. Ramsey schrijft: "Ik geloof in de opstanding voor een deel omdat een hele reeks feiten zonder de opstanding niet te verklaren is".⁸ Het lege graf was "zo algemeen bekend dat niemand het kon loochenen". Paul Althaus merkt op: "dat men de opstanding geen dag, geen uur staande had kunnen houden in Jeruzalem, als het niet voor alle betrokkenen een vaststaand feit was dat het graf inderdaad leeg was".⁹

Paul L. Maier komt tot de conclusie: "Als al het bewijsmateriaal zorgvuldig en eerlijk wordt gewogen kan men, volgens de regels van het geschiedkundig onderzoek, met recht zeggen dat het graf waarin Jezus werd begraven, werkelijk leeg was op de morgen van de eerste Paasdag. Tot nog toe is er in schriftelijke bronnen, in de wetenschap van oude opschriften of de archeologie niet het geringste bewijs gevonden dat deze verklaring ontzenuwt".¹⁰

¹ Johannes 19:39, 40.

² Mattheüs 27:60.

³ Markus 16:4

⁴ Georges Currie, *The Military Discipline of the Romans from the Founding of the City to the Close of the Republic*. An abstract of a thesis published under the auspices of the Graduate Council of Indiana University, 1928, pp. 41-43.

⁵ A.T. Robertson, *World Pictures in the New Testament* (New York: R.R. Smith, Inc., 1931), p. 239

⁶ Handelingen 1:3.

⁷ 1 Korinthiërs 15:3-8

⁸ Arthur Michael Ramsey, *God, Christ and the World* (London: SCM Press, 1969), pp. 78-80.

⁹ Paul Althaus, *Die Wahrheit des kirchlichen Osterglaubens* (Gütersloh: C. Bertelsmann, 1941), pp. 22, 25ff.

¹⁰ *Independent, Press-Telegram*, Long Beach, Calif., Saturday, April 21, 1973, p. A-10.

Hoe kunnen we het lege graf verklaren? Kan men hiervoor een natuurlijke oorzaak aanvoeren? De Christenen geloven dat Jezus lichamelijk is opgewekt, in tijd en ruimte door de bovennatuurlijke macht van God en hun geloof is gebaseerd op overstelpend veel historisch bewijsmateriaal. Geloof mag dan vele moeilijkheden geven, maar de problemen die eraan vastzitten als men de opstanding niet gelooft leveren nog grotere moeilijkheden op. De situatie bij het graf, na de opstanding, is veelbetekenend. Het Romeinse zegel was verbroken, en dit leidde zonder pardon tot kruisiging van de daders met het hoofd naar beneden. De grote steen was omhoog gebracht en weggerold, niet alleen van de ingang vandaan maar helemaal van het in de rotsen uitgehouwen graf vandaan, en het leek alsof hij was opgepakt en weggezet.¹¹ De wachters waren gevlucht. In zijn uittreksel Epitoea 49.16 geeft Justinus achttien overtredingen op waarvoor een afdeling van de wacht ter dood kon worden gebracht. Hieronder vielen ook in slaap vallen en je post onbewaakt achterlaten.

De vrouwen kwamen en merkten dat het graf leeg was; ze raakten in paniek en gingen het de mannen vertellen. Petrus en Johannes holden naar het graf. Johannes was er het eerst maar hij ging er niet in. Hij keek naar binnen en zag de windsels liggen, een beetje ineengezakt, maar leeg. Het lichaam van Christus was, dwars door de windsels heen, overgegaan in een nieuw bestaan. Laten we eerlijk zijn, dat brengt je toch tot geloof, zeker voor dat ogenblik. Het zijn zwakke theorieën die de opstanding willen verklaren uit natuurlijke oorzaken; wat ze in feite doen is het vertrouwen versterken in de waarheid van de opstanding.

Het verkeerde graf?

Kirsopp Lake verdedigt de stelling dat de vrouwen die kwamen zeggen dat het lichaam weg was, per ongeluk naar het verkeerde graf waren gegaan. In dat geval moeten de discipelen die gingen kijken of het waar was wat de vrouwen gezegd hadden, ook naar het verkeerde graf zijn gegaan. We kunnen er echter zeker van zijn dat de Joodse autoriteiten, op wier verzoek die Romeinse wacht bij het graf was geplaatst om te voorkomen dat het lichaam gestolen zou worden, zich niet in de plaats vergist zouden hebben. En de Romeinse wachters evenmin, want ze waren ter plaatse.

Als er sprake was geweest van het verkeerde graf, zouden de Joodse autoriteiten binnen de kortste keren het lichaam uit het goede graf tevoorschijn hebben gehaald en zodoende alle geruchten over een opstanding in de kiem hebben gesmoord.

Ook wordt beweerd, in een poging om de verschijningen van Jezus na de opstanding te verklaren, dat ze berustten op zinsbegoocheling of hallucinaties. Omdat deze theorie niet gestaafd wordt door de psychologische principes omtrent de verschijningsvorm van hallucinaties, komt het ook niet overeen met wat er werkelijk gebeurd is noch met de toestand waarin de geestvermogens van de apostelen zich bevonden.

Waar was het lichaam dan, en waarom werd het niet voor de dag gehaald?

Schijndood?

De schijndoodtheorie, die enkele eeuwen geleden door Venturini in zwang gebracht en ook vandaag nog vaak aangehaald, zegt dat Jezus niet echt door was; Hij was alleen in zwijm gevallen van uitputting en bloedverlies. Iedereen dacht dat Hij dood was, maar later kwam Hij weer bij en de discipelen dachten dat het een opstanding was.

David Friedrich Strauss, die overigens zelf wantrouwig stond tegenover het geloof in de opstanding, sloeg alle gedachten dat Jezus bijkwam uit een flauwte de bodem in: "Iemand die halfdood het graf was uitgekropen, die zwak en ziek rondsloep, die medische behandeling nodig had, versterkende middelen, verband en verzorging, zo iemand moet toch te lang en leste bezwijken aan zijn lijden en kan toch onmogelijk op de discipelen de indruk hebben gemaakt dat Hij Overwinnaar was over dood en leven, de Levensvorst; een indruk die ten grondslag lag aan hun latere evangeliebediening. Als dat het geval geweest was, als Jezus weer bijgekomen was uit een bezwijming, zou dat de diepe indruk die Hij in leven en sterven op hen had gemaakt, alleen maar kunnen afzwakken; dat

¹¹ Josh McDowell, *Evidence That Demands a Verdict* (San Bernardino, Calif.; Campus Crusade for Christ International, 1973), p. 231.

kon er hoogstens een droefgeestig accent aan geven maar met geen mogelijkheid kon het hun verdriet veranderen in enthousiasme, hun eerbied doen overgaan in aanbidding”.¹²

Werd het lichaam gestolen?

Een andere theorie beweert dat het lichaam gestolen werd door de discipelen terwijl de wacht sliep.¹³ De discipelen waren terneergeslagen geweest en lafhartig gevluht en dat vormt toch wel een steekhoudend argument tegen de theorie dat ze plotseling zo dapper en vermetel zouden zijn dat ze het durfden opnemen tegen een detachement soldaten bij het graf en het lichaam stelen. Ze waren niet in de stemming om iets dergelijks te ondernemen.

J.N.D. Anderson is hoofd geweest van de juridische faculteit van de universiteit van London, voorzitter van de sectie Oosters recht aan de school voor Oosterse en Afrikaanse wetenschap en directeur van het instituut voor voortgezette rechtenstudie aan de universiteit van London. Zijn commentaar op de stelling dat de discipelen Jezus' lichaam gestolen zouden hebben, luidt: “Dit zou geheel en al ingaan tegen alles wat we van hen weten; hun zedenleer, de hoge standaard van hun eigen levenswandel, hun standvastigheid in lijden en vervolging. Evenmin zou het ook maar iets verklaren van de verbazingwekkende verandering van terneergeslagen en ontmoedigde weglopers in getuigen aan wie geen tegenstander het zwijgen kon opleggen”.¹⁴

De theorie dat de Joodse of Romeinse autoriteiten het lichaam van Jezus hebben weggenomen is evenmin als diefstal door de discipelen een logische verklaring voor het lege graf. Indien de autoriteiten het lichaam in hun bezit hadden, of wisten waar het was, waarom zeiden ze dan niet dat zij het meegenomen hadden, toen de discipelen in Jeruzalem de opstanding verkondigden? Als zij het in bezit hadden, waarom zeiden zij dan niet waar het lichaam precies lag? Wat was er tegen om het lichaam op te halen, het op een wagen te leggen en ermee rond te rijden in het centrum van Jeruzalem? Een dergelijke handelwijze zou het Christendom beslist hebben verdelgd.

Dr. John Warwick Montgomery zegt hiervan: “Het is uiterst onaannemelijk dat de eerste Christenen zo'n verhaal eerst in elkaar gezet hebben en het daarna verkondigen aan mensen die het makkelijk konden ontzenuwen, eenvoudigweg door het lichaam van Jezus tevoorschijn te brengen”.¹⁵

Bewijsgronden voor de opstanding

Professor Thomas Arnold, veertien jaar lang rector van Rugby, schrijver van het beroemde driedelige werk “Geschiedenis van Rome” en nu benoemd tot hoogleraar in de moderne geschiedenis te Oxford, is een groot kenner wat betreft de waarde van bewijsgronden voor het vaststellen van historische feiten. Hij heeft gezegd: “Ik ben al jaren gewend om de geschiedenis van andere tijden te bestuderen en om de argumenten van hen die daarover geschreven hebben te onderzoeken en op hun waarde te schatten, en ik ken geen enkel feit in de geschiedenis der mensheid dat voor de denkbare beelden van een onbevooroordeeld onderzoeker door beter en vollediger argumenten wordt bewezen, dan het grote teken van God aan ons dat Christus is gestorven en weer uit de dood is opgestaan”.¹⁶

Brooke Foss Westcott, een Engelse geleerde, zei: “Met zo'n hoeveelheid bewijsmateriaal is het niet teveel gezegd dat geen voorval in de geschiedenis beter of veelzijdiger gestaafd wordt dan de opstanding van Christus.

Slechts wie van tevoren al aannam dat het onwaar moest zijn, zou op de gedachte hebben kunnen komen dat het bewijs onvoldoende was”.¹⁷

Dr. Simon Greenleaf was één van de grootste kenners van de wet die we ooit in dit land gehad hebben. H.W.H. Knotts zegt over hem in de Dictionary of American Biography: “Het is te danken aan

¹² David Frederick Strauss, *The Life of Jezus for the People* (London: Williams and Norgate, 1879, 2nd ed.), Vol. 1, p. 412.

¹³ Mattheüs 28:1-15.

¹⁴ J.N.D. Anderson, *Christianity: The Witness of History*, copyright Tyndale Press, 1970. Used by permission of Inter Varsity Press, Downers Grove, Ill., p. 92.

¹⁵ John Warwick Montgomery, *History and Christianity* (Downers Grove, Ill.: Inter Varsity Press, 1972), p. 78.

¹⁶ Thomas Arnold, *Christian Life - Its Hopes, Its Fears, and Its Close* (London: T: Fellowes, 1859, 6th ed.), p. 324.

¹⁷ Paul E. Little, *Know Why You Believe* (Wheaton: Scripture Press Publications, Inc., 1967), p. 70.

het werk van Story en Greenleaf dat de juridische faculteit van Harvard opgeklommen is tot zijn positie die uitblonk boven de juridische faculteiten van de Verenigde Staten". Toe hij hoogleraar rechten te Harvard was, schreef Greenleaf een boek waarin hij de juridische waarde onderzocht van het getuigenis van de apostelen aangaande de opstanding van Christus. Hij merkte op dat het onmogelijk was dat de apostelen "hadden kunnen doorgaan met de verzekering dat hun verhaal waar was als Jezus niet werkelijk uit de dood was opgestaan en als ze van dit feit niet net zo zeker waren geweest als van welk ander feit dan ook".¹⁸ Greenleaf kwam tot de conclusie dat de opstanding van Christus één van de best gestaafde gebeurtenissen in de geschiedenis is, gerekend naar de maatstaven van juridisch bewijs zoals die worden toegepast in gerechtshoven. Een andere jurist, Frank Morison, stelde zich ten doel het bewijsmateriaal van de opstanding te weerleggen. Hij vond dat het leven van Jezus één van de mooiste levens ter wereld was geweest, maar wat de opstanding betrof dacht hij dat iemand aan de geschiedenis van Jezus een sprookje had vastgeknoopt. Hij nam zich voor een verslag te schrijven over de allerlaatste dagen van het leven van Jezus. Natuurlijk zou hij de opstanding negeren. Hij was er zeker van dat een verstandelijk wetenschappelijke benadering van Jezus volledig met de opstanding zou afrekenen. Maar toen hij met zijn juridische achtergrond en ervaring zich over de feiten boog, moest hij zijn mening herzien. Uiteindelijk schreef hij een bestseller: "Het lege graf". Het eerste hoofdstuk was getiteld: "Het boek dat niet geschreven wilde worden", en de overige hoofdstukken behandelen afdoend de bewijzen van Christus' opstanding.¹⁹

George Eldon Ladd geeft als zijn conclusie: "De enige zinnige verklaring voor deze historische feiten is dat God Jezus lichamelijk heeft opgewekt".²⁰ Wie vandaag de dag in Jezus Christus gelooft kan er, net als de eerste Christenen, het volste vertrouwen in hebben dat zijn geloof niet gebaseerd is op een sprookje of een legende, maar op dit vaststaande historische feit: Christus is opgestaan en het graf was leeg.

Het allerbelangrijkste is nog dat iedere gelovige persoonlijk de macht van de opgestane Christus in zijn leven van vandaag kan ervaren. Ten eerste mag hij weten dat zijn zonden vergeven zijn.²¹ Ten tweede mag hij verzekerd zijn van een eeuwig leven en van zijn eigen opstanding uit het graf.²² Ten derde kan hij bevrijd worden van een zinloos en leeg leven en herschapen worden in een nieuw mens in Jezus Christus.²³

Welke waarde hecht u eraan en wat is uw oordeel? Hoe denkt u over het lege graf? Nadat hij het bewijsmateriaal uit juridisch oogpunt onderzocht had kwam Lord Darling, ex-president van het Hooggerechtshof in Engeland tot de conclusie: "Er bestaan zo overstelpend veel bewijzen, positief en negatief, zowel harde feiten als aanwijzingen, dat geen weldenkende jury ter wereld tot een andere uitspraak zou kunnen komen dan dat het verhaal van de opstanding waar is".²⁴

9 Wil de echte Messias nu opstaan?

Er waren verscheidene bewijzen die in Jezus' voordeel spraken wanneer het ging om Zijn aanspraken dat Hij de Messias was, Gods Zoon. In dit hoofdstuk wil ik één zo'n bewijsstuk behandelen dat vaak over het hoofd wordt gezien, één van de zinvolste, het in vervulling gaan van de profetieën in Zijn leven.

Steeds weer beriep Jezus zich op de profetieën van het Oude Testament teneinde Zijn aanspraken als Messias te bewijzen. Galaten 4:4 zegt: "Maar toen de volheid des tijds gekomen was, heeft God Zijn Zoon uitgezonden, geboren uit een vrouw, geboren onder de wet". Hier hebben we een aanwijzing dat de profetieën in Jezus Christus werden vervuld. "En Hij begon bij Mozes en bij al de profeten en legde hun uit, wat in al de Schriften op Hem betrekking had" (Lukas 24:27). Jezus zei tot

¹⁸ Simon Greenleaf, *An Examination of the Testimony of the Four Evangelists by the Rules of Evidence Administered in the Courts of Justice* (Grand Rapids: Baker Book House, 1965. Reprint of 1874 edition. New York: J. Cockroft and Co., 1874), p. 29.

¹⁹ Frank Morison, *Who Moved the Stone?* (London: Faber and Faber, 1930).

²⁰ George Eldon Ladd, *I Believe in the Resurrection of Jesus* (Grand Rapids: William B. Eerdmans Publishing Co., 1975), p. 141.

²¹ 1 Korinthiërs 15:3

²² 1 Korinthiërs 15:19-26

²³ Johannes 10:10; 2 Korinthiërs 5:17

²⁴ Michael Green, *Man Alive* (Downers Grove, Ill.: Inter-Varsity Press, 1968), p. 54.

hen: “Dit zijn Mijn woorden die Ik tot u sprak, toen Ik nog bij u was, dat alles wat over Mij geschreven staat in de wet van Mozes en de profeten en de Psalmen moet vervuld worden” (vers 44). Hij zei: “Want indien gij Mozes geloofd, zoudt gij ook Mij geloven; want hij heeft van Mij geschreven” (Johannes 5:46). Hij zei: “Uw vader Abraham heeft zich erop verheugd Mijn dag te zien” (Johannes 8:56). De apostelen, de schrijvers van het Nieuwe testament, enz. beriepen zich voortdurend op vervulde profetieën om Jezus’ aanspraken als Zoon Gods, als Heiland, als Messias te bekrachtigen. “Maar zo heeft God in vervulling doen gaan wat Hij bij monde van alle profeten tevoren gebodschapt had, dat Zijn Christus moest lijden” (Handelingen 3:18). “En Paulus ging, zoals hij gewoon was, daar binnen en behandelde drie sabbatten achtereenvolgend met hen gedeelten uit de Schriften, door aanhalingen uitleggende, dat de Christus moest lijden en opstaan uit de doden en dat deze de Christus is, die Jezus, die ik (zei hij) u predik” (Handelingen 17:2, 3). “Want vóór alle dingen heb ik u overgegeven, hetgeen ik zelf ontvangen heb: Christus is gestorven voor onze zonden, naar de Schriften” (1 Korinthiërs 15:3, 4).

In het Oude Testament staan zestig belangrijke Messiaanse profetieën, en ongeveer 270 profetieën die daarmee samenhangen, die hun vervulling vonden in één persoon, Jezus Christus. Het zou iemand helpen om al deze in Christus vervulde voorspellingen te beschouwen als ‘legitimatiewijs’. U heeft zich waarschijnlijk nooit gerealiseerd hoe belangrijk uw persoonlijke kentekenen zijn - en toch onderscheiden deze bijzonderheden u van de vier miljard andere mensen die ook op deze planeet wonen.

Een ‘legitimatiewijs’ in de geschiedenis

Tot in nog kleiner bijzonderheden uitgewerkt schreef God een ‘legitimatiewijs’ in de geschiedenis om Zijn Zoon, de Messias, de Verlosser der mensheid te onderscheiden van alle mensen die ooit in de geschiedenis geleefd hebben - vroeger, nu en straks. De bijzonderheden van dit ‘legitimatiewijs’ zijn te vinden in het Oude testament, een geschrift dat tot stand kwam in de loop van 1000 jaren en dat meer dan 300 verwijzingen naar Zijn komst bevat. De kans dat uitgerekend achtenveertig van deze profetieën in één persoon in vervulling gaan, is slechts één op de 10^{157} , volgens wetenschappelijke kansberekening.

De taak om een mens te laten passen bij Gods ‘legitimatiewijs’ wordt er niet gemakkelijker op als men bedenkt dat alle profetieën over de Messias minstens vierhonderd jaar voordat Hij zou verschijnen werden geschreven. Misschien zijn er mensen die het hier niet mee eens zijn en zeggen dat deze profetieën achteraf, na Christus werden opgeschreven en dat ze zo in elkaar gezet zijn zodat ze precies kloppen met Zijn leven. Dit is echter een onmogelijkheid als u zich realiseert dat de Septuaginta, de Griekse vertaling van het Hebreeuwse Oude Testament, al omstreeks 150-200 jaar vóór Christus werd vertaald. Deze Griekse vertaling toont aan dat er een periode van minstens tweehonderd jaar is tussen het tijdstip dat de profetieën werden opgeschreven en dat ze hun vervulling in Christus vonden.

God heeft heel duidelijk een ‘legitimatiewijs’ in de geschiedenis geschreven dat alleen past bij de Messias. Er zijn ongeveer veertig mensen geweest die er aanspraak op maakten de Joodse Messias te zijn. Maar slechts één - Jezus Christus - beriep zich erop dat Hij de profetieën vervulde en dat zijn juist de bewijsstukken die aantonen dat Hij er terecht aanspraak op maakte de beloofde Messias te zijn. Laten we een paar van die bijzonderheden eens bekijken. Bij voorbeeld, welke gebeurtenissen moesten vooraf gaan aan de verschijning van Gods Zoon, en welke moesten ermee samenvallen?

Om te beginnen moeten we teruggaan naar Genesis 3:15. Hier vinden we de eerste Messiaanse profetie. In de hele Schrift wordt slechts één man “geboren uit het zaad van een vrouw” - alle anderen zijn geboren uit het zaad van een man. Hier gaat het over iemand die in de wereld zal komen en het werk van Satan vernietigen (“zijn kop vermorzelen”).

In Genesis 9 en 10 heeft God het ‘legitimatiewijs’ nog verder toegespitst. Noach had drie zonen: Sem, Cham en Japhet. Vandaag kunnen alle volkeren van de wereld teruggevoerd worden tot deze drie mannen. Maar in dit bijbelgedeelte sloot God tweederde van hen buiten de Messiaanse lijn. De Messias zal komen uit het geslacht van Sem.

Later in de tijd, in 2000 vóór Christus, zien we dat God een man roept, Abraham uit Ur der Chal-deeën. Aan hem onthulde God meer bijzonderheden: de Messias zal één van Abrahams nakomelingen zijn.¹ Alle geslachten op aarde zullen in Abraham gezegend worden. Toen Abraham twee zonen kreeg, Isaäk en Ismaël, werden veel van Abrahams nakomelingen uitgesloten toen God zijn tweede zoon, Isaäk, uitkoos.²

Isaäk had twee zonen, Jakob en Ezau en toen koos God het geslacht van Jakob.³ Jakob had twaalf zonen, uit wie de twaalf stammen van Israël voortkwamen. Toen bestemde God de stam Juda voor het Messiasschap, en sloot daarmee 11/12 van de stammen van Israël uit. En van al de geslachten binnen de stam van Juda viel de Goddelijke keus op het geslacht van Jesse (of Isai).⁴ Men ziet de waarschijnlijkheid groeien.

Jesse had acht kinderen had acht kinderen en in 2 Samuël 7:12-16 en Jeremia 23:5 sloot God 7/8 van Jesse's geslacht buiten. We lezen dat de Man Gods niet alleen zal komen uit het zaad van een vrouw, uit het geslacht van Sem, het Joodse ras, uit het geslacht van Isaäk, het geslacht van Jakob, de stam van Juda, maar dat Hij ook zal komen uit het huis van David.

Een profetie uit het jaar 1012 vóór Christus⁵ voorspelt ook dat de handen en voeten van de Man doorboord zullen worden (d.w.z. Hij zal gekruisigd worden). Deze beschrijving werd gegeven acht-honderd jaar voordat de kruisiging door de Romeinen als straf werd ingesteld.

Jesaja 7:14 voegt daaraan toe dat Hij geboren zal worden uit een maagd: een gewone geboorte na een ongewone ontvangenis, een kenmerk waardoor deze geboorte uitgaat boven alle gezinsplanning van mensen. In Jesaja en in Psalmen⁶ is sprake van verschillende profetieën die de geestelijke gesteldheid en de reactie van de mensen om Hem heen beschrijven en waar de Man Gods mee te maken zal krijgen: Zijn eigen volk, de Joden, zullen Hem verwerpen en de niet-Joden zullen in Hem geloven. Een voorloper zal aan Hem vooraf gaan (Jesaja 40:3; Maleachi 3:1), een stem in de woestijn, iemand die voor de Heer de weg bereidt, een Johannes de Doper.

Dertig zilverlingen

Let ook op de zevenvoudige profetie⁷ die het drama nog verder toespitst. Hierin duidt God aan dat de Messias 1) verraden zal worden, 2) door een vriend, 3) voor zilverstukken, 4) dertig in getal, die 5) op de grond geworpen zullen worden, 6) van de tempel en 7) gebruikt om er een akker van een pottenbakker mee te kopen.

In Micha 5:2 schakelde God alle steden van de wereld uit en koos Bethlehem, een dorp met minder dan duizend inwoners, als de geboorteplaats van de Messias.

Daarna bepaalde Hij door middel van een reeks profetieën de tijdsomstandigheden waarin Zijn Man zou komen. Volgens Maleachi 3:1 bijvoorbeeld, en vier andere verzen in het Oude Testament⁸ moest de Messias komen terwijl de tempel te Jeruzalem nog overeind stond. Dit is van grote betekenis als we ons realiseren dat de tempel in het jaar 70 na Christus werd verwoest en sindsdien nooit meer is herbouwd. De nauwkeurig aangegeven stamboom, de plaats, de tijd en de wijze waarop Hij geboren werd; de reactie van de mensen, het verraad en de wijze waarop Hij stierf. Dit is nog maar een fragment van de honderden bijzonderheden van het 'legitimatiewijs' dat de identiteit aangeeft van Gods Zoon, de Messias, de Heiland der wereld.

¹ Genesis 12; 17; 22

² Genesis 17; 21

³ Genesis 28; 35:10-12; Numeri 24:17

⁴ Jesaja 11:1-5

⁵ Psalm 22:6-18; Zacharia 12:10; vgl. Galaten 3:13

⁶ Jesaja 8:14; 28:16; 49:6; 50:6; 52; 53; 60:3; Psalm 22:7, 8; 118:22

⁷ Zacharia 11:11-13; Psalm 41; vgl. Jeremia 32:6-15 en Mattheüs 27:3-10

⁸ Psalm 118:26; Daniël 9:26; Zacharia 11:13; Haggai 2:7-9. Voor een meer gedetailleerde uiteenzetting van de profetie van Daniël 9, zie op pp. 178-181 van mijn boek *Evidence That Demands a Verdict*.

Tegenwerping: De vervulde profetie was toevallig

“Men zou kunnen denken dat een aantal van deze profetieën vervuld zijn in bijvoorbeeld Kennedy, King, Nasser, enz.” is een kritische opmerking die wel eens gemaakt wordt.

Ja, het zou mogelijk zijn om een paar profetieën in andere mensen vervuld te zien, maar niet alle zestig belangrijke profetieën en de 270 die daarmee samenhangen. Het is zelfs zo dat de Christian Victory Publishing Company in Denver bereid is een beloning van duizend dollar te geven als iemand anders dan Jezus gevonden kan worden, nog in leven of reeds gestorven, die beantwoordt aan slechts de helft van de Messiaanse voorspellingen die worden genoemd in ‘Messiah in Both Testaments’ door Fred John Meldau.

H. Harold Hartzler, van de American Scientific Affiliation, schrijft in het voorwoord van een boek door Peter W. Stoner: “Het manuscript van ‘Science Speaks’ is nauwkeurig bekeken door een commissie bestaande uit leden van de American Scientific Affiliation en door het bestuur van dezelfde groep en in het algemeen vonden zij het betrouwbaar en nauwkeurig wat betreft het aangedragen wetenschappelijk materiaal. De wiskundige analyse die het bevat is gebaseerd op gezonde beginselen van de waarschijnlijkheidsleer en professor Stoner heeft deze beginselen op de juiste manier en overtuigend toegepast”.⁹

Aan dat boek zijn de volgende waarschijnlijkheidsberekeningen ontleend om aan te tonen dat volgens de waarschijnlijkheidsleer ‘toeval’ uitgesloten is. Stoner zegt dat door gebruik te maken van de moderne waarschijnlijkheidsleer met betrekking tot acht profetieën: “We hebben gevonden dat de kans dat een mens, uit welke eeuw dan ook, die alle acht profetieën heeft vervuld één op de 10^{17} is”. Dat zou 1 op een getal van $1 + 17$ nullen zijn. Om ons een idee te geven van een dergelijke duizelingwekkende toevalligheid, gebruikt Stoner het volgende voorbeeld: “stel dat we 10^{17} zilveren dollars nemen en die neerleggen op de staat Texas. De hele staat wordt er dan mee bedekt met een laag van twee voet (60 cm). Zet nu op één van de zilveren dollars een teken en roer de hele massa goed door elkaar, tot in alle uithoeken. Doe dan een man een blinddoek voor en zeg hem dat hij mag reizen waar hij wil, maar dat hij één zilveren dollar moet oprapen en zeggen dat dat hem is. Hoe groot zou de kans zijn dat hij de goede te pakken krijgt? Net zo groot als de kans die de profeten hadden dat hun acht profetieën in één mens in vervulling gingen, let wel, van alle mensen die van toen af tot nu toe geleefd hebben, gesteld dat de profeten ze schreven vanuit hun eigen inzicht.

Nu waren deze profetieën of door God geïnspireerd, of de profeten zo maar op wat ze er zelf van dachten. In het laatste geval hadden de profeten maar één kans van de 1: 10^{17} dat hun voorspellingen in vervulling zouden gaan in één persoon, maar ze gingen allemaal in vervulling in Christus. Dit betekent dat alleen al de vervulling van deze acht profetieën het op één kans op de 10^{17} na doorslaggevend bewijs zijn dat God deze profetieën ingaf”.⁹

Nog een tegenwerping

Een andere tegenwerping is dat Jezus een weloverwogen poging deed om de Joodse profetieën in vervulling te laten gaan. Dit lijkt misschien een redelijk argument, maar we moeten ons toch wel realiseren dat veel gebeurtenissen rond de komst van de Messias alle menselijke inmenging te boven gaat. De plaats van de geboorte bij voorbeeld. Ik hoor Jezus al zeggen in Maria’s schoot toen ze op de ezel reed: “Mama, we halen het nooit ...” Toen Herodes de overpriesters en schriftgeleerden vroeg: “Waar zal de Christus geboren worden?”, zeiden ze: “te Bethlehem in Judea, want aldus staat geschreven door de profeet” (Mattheüs 2:5). De tijd van Zijn komst. De omstandigheden van Zijn geboorte. Het verraad door Judas en het verradersloon. De manier waarop Hij ter dood gebracht is. Hoe de mensen die er een schouwspel van maakten reageerden, het spotten, het spuwen. Hoe het lot werd geworpen om Zijn kleren. Hoe Zijn kleren niet werden gescheurd, enz. Aan de helft van de profetieën kon Hij zelf niets doen. Hij kon het niet zo regelen dat Hij geboren werd uit het zaad van de vrouw, het geslacht van Sem, de nakomelingen van Abraham, enz. Geen wonder dat Jezus en de apostelen zich beriepen op de vervulde profetieën om de pretentie die Hij voerde kracht bij te zetten.

⁹ Peter W. Stoner, and Robert C. Newman, *Science Speaks* (Chicago: Moody Press, 1976); pp. 106-112.

Waarom deed God al die moeite? Ik geloof dat Hij wilde dat Jezus Christus alle bewijzen voor Zijn bevoegdheid had die Hij nodig had als Hij op aarde kwam. Maar het meest boeiende feit van Jezus Christus is, dat Hij kwam om levens te veranderen. Hij alleen was het levende bewijs dat de honderden profetieën uit het Oude Testament die Zijn komst beschreven waar waren. En Hij alleen kan, voor hen die het willen aannemen, de allergrootste voorspelling in vervulling doen gaan: de belofte van nieuw leven. “Ik zal u een nieuw hart geven en een nieuwe geest in uw binnenste ...” “Zo is dan wie in Christus is een nieuwe schepping: het oude is voorbijgegaan, zie, het nieuwe is gekomen”.¹⁰

10 Kan het ook anders?

Aan de Universiteit van Texas kwam kortgeleden een doctoraal student naar me toe en vroeg: “Waarom is Jezus de enige weg om een relatie met God te krijgen?” Ik had laten zien dat Jezus het recht voor zich opeiste dat Hij de enige weg tot God was, dat het getuigenis van de Schriften en de apostelen betrouwbaar was, en dat er genoeg bewijsmateriaal voorhanden was om het geloof in Jezus als Heiland en Heer te rechtvaardigen. Toch was zijn vraag: “Waarom nu juist Jezus? Is er geen andere manier om tot God te komen? En Boeddha? En Mohammed? Iemand kan toch gewoon een goed leven leiden? Als God echt zo’n liefhebbende God is, zou Hij dan niet alle mensen nemen zoals ze zijn?” Een zakenman zei tegen me: “U heeft duidelijk bewezen dat Jezus Christus de Zoon van God is. Zijn er behalve Jezus ook nog andere wegen tot gemeenschap met God?” Bovenstaande opmerkingen zijn typerend voor veel mensen van vandaag, die vragen waarom je nu juist in Jezus als Heiland en Heer moet geloven om tot contact met God te komen en de vergeving van zonden te ervaren. In antwoordde de student dat veel mensen het wezen van God niet begrijpen. Meestal is de vraag: “Hoe kan een liefhebbende God een zondig mens naar de hel laten gaan?” Mijn vraag zou zijn: “Hoe kan een heilige, rechtvaardige God een zondig mens in Zijn nabijheid toelaten?” Een verkeerde opvatting van de wezenlijke aard en natuur van God is de oorzaak geweest van zoveel theologische en ethische knelpunten. De meeste mensen begrijpen wel dat God een liefhebbende God is, maar verder komen ze niet. God is echter niet alleen een God van liefde. Hij is ook een rechtvaardige en heilige God.

We leren God werkelijk kennen uit Zijn eigenschappen. Maar een eigenschap is niet een gedeelte van God. Vroeger dacht ik, als ik al Gods eigenschappen nam - heiligheid, liefde, rechtvaardigheid, gerechtigheid - en ze optelde, dat de som dan gelijk zou zijn aan God. Maar dat is niet waar. Een eigenschap is niet een gedeelte van God, maar iets dat Gods wezen uitmaakt. Wanneer we bijvoorbeeld zeggen dat God liefde is, bedoelen we niet dat een gedeelte van God liefde is, maar dat liefde iets is dat Gods wezen uitmaakt. Wanneer God liefheeft, is Hij alleen maar Zichzelf.

Hier is een moeilijkheid gerezen als gevolg van het feit dat de mensen gingen zondigen. Een eeuwigheid geleden besloot God om de man en de vrouw te scheppen. Eigenlijk geloof ik dat de Bijbel aangeeft dat Hij man en vrouw schiep om Zijn liefde en majesteit met hen te delen. Maar toen Adam en Eva in opstand kwamen en hun eigen weg gingen, kwam de zonde het menselijk geslacht binnen. Dat was het moment waarop de mensen zondig werden of gescheiden van God. God bevond Zich in een moeilijke positie. Hij schiep mannen en vrouwen om Zijn glorie met Hem te delen en toch versmaadden zij Zijn aanwijzingen en geboden en kozen voor de zonde. Derhalve kwam Hij met Zijn liefde tot hen om hen te redden. Maar omdat Hij niet alleen een liefhebbend God is, maar ook een heilig en rechtvaardig God, zou juist die geaardheid van Hem ieder zondig mens willen uitroeien. De Bijbel zegt: “Want het loon van de zonde is de dood”. Zeg maar rustig dat God in moeilijkheden was.

In de Godheid - God de Vader, God de Zoon en God de Heilige Geest - werd een besluit genomen. Jezus, God de Zoon, zou menselijk vlees aannemen. Hij zou de God-mens worden. Dit wordt beschreven in Johannes 1 waar staat dat het Woord vlees werd en onder ons woonde. En ook in Filippenzen 2, waar staat dat Christus Jezus Zichzelf ontledigd heeft en de gestalte van een mens heeft aangenomen. Jezus was de God-mens. Hij was net zozeer mens alsof Hij nooit God was geweest en net zozeer God alsof Hij nooit mens was geweest. Naar eigen verkiezing leefde Hij een zondeloos

¹⁰ Ezechiël 36:25-27; 2 Korinthiërs 5:17.

leven, in volkomen gehoorzaamheid aan de Vader. De Bijbelse waarheid: “Het loon van de zonde is de dood” was op Hem niet van toepassing. Omdat Hij niet alleen een beperkt mens is, maar ook een onbegrensd God, had Hij de onbegrensde mogelijkheid om de zonden van de wereld op Zich te nemen. Toen Hij naar het kruis ging, bijna tweeduizend jaar geleden, stortte een heilige, rechtvaardige God zijn toorn uit over Zijn Zoon. En toen Jezus zei: “Het is volbracht”, was Gods rechtvaardige aard tevreden gesteld. Je zou kunnen zeggen dat God op dat moment ‘verlof kreeg’ om de mensheid met liefde te behandelen zonder een zondig mens te hoeven verdelen, omdat Gods rechtvaardige aard bevredigd was door Jezus’ dood aan het kruis.

Ik vraag de mensen dikwijls: “Voor wie is Jezus gestorven?” en meestal antwoorden ze: “Voor mij”, of “Voor de wereld”. En dan zeg ik: “Ja, dat is zo, maar voor wie is Jezus nog meer gestorven?” en dan antwoorden ze meestal: “Dat weet ik niet”. Mijn antwoord luidt: “Voor God de Vader”. Ziet u, Christus is niet alleen voor ons gestorven, maar Hij stierf ook voor de Vader. Dit wordt beschreven in Romeinen 3, waar het gaat over het zoenoffer. Zoenoffer betekent eigenlijk het voldoen aan een eis. En toen Jezus stierf aan het kruis stierf Hij niet alleen voor ons, maar Hij stierf om aan de heilige en rechtvaardige vereisten van Gods wezenlijke aard te voldoen.

Een voorval in Californië enkele jaren geleden, is een goede illustratie bij wat Jezus aan het kruis deed om Gods probleem met de zonden van de mensen op te lossen. Een jonge vrouw werd aangehouden omdat ze te hard reed. Ze kreeg een bon en moest voorkomen. De rechter las de dagvaarding en vroeg: “Schuldig of onschuldig?” De vrouw antwoordde “Schuldig”. De rechter gaf een hamerslag op de tafel en legde haar een boete op van \$100 of tien dagen hechtenis. Toen gebeurde er iets wonderlijks. De rechter stond op, deed zijn toga uit, kwam achter de tafel vandaan, haalde zijn portefeuille tevoorschijn en betaalde de boete. Hoe is dit te verklaren? De rechter was haar vader. Hij hield van zijn dochter maar hij was een rechtvaardig rechter. Zijn dochter had de wet overtreden en hij kon niet alleen maar tegen haar zeggen: “Omdat ik zoveel van je houd vergeef ik je. Je kunt gaan”. Als hij dat had gedaan, zou hij geen rechtvaardig rechter zijn geweest. Hij zou de wet niet hebben gehandhaafd. Maar hij hield zoveel van zijn dochter dat hij bereid was om zijn ambtsgewaad af te leggen en naar voren te lopen en als haar vader voor haar te handelen en de boete te betalen.

Deze illustratie laat enigmatische zien wat God door Jezus Christus voor ons deed. Wij hebben gezondigd. De Bijbel zegt: “Het loon van de zonde is de dood”. Hoeveel Hij ook van ons hield, God moest de hamerslag laten vallen en zeggen: de doodstraf, omdat Hij een rechtvaardig God is. Maar Hij is ook een liefhebbend God, en Hij hield zoveel van ons dat Hij bereid was van de troon af te komen in de gedaante van de mens Christus Jezus en voor ons de prijs te betalen: de dood van Christus aan het kruis. Veel mensen stellen nu de vraag: “Waarom kon God niet gewoon vergeven?” Een directeur van een grote handelsmaatschappij zei: “Mijn werknemers doen vaak iets verkeerd, ze breken iets en ik vergeef ze het gewoon”. En hij voegde eraan toe: “Wilt u me wijsmaken dat ik iets kan dat God niet kan?” De mensen kunnen zich niet indenken dat wanneer er sprake is van vergeving dat er dan ook sprake is van betaling. Laten we als voorbeeld eens aannemen dat mijn dochter bij ons thuis een vaas breekt. Ik ben een liefhebbend en vergevingsgezind vader, dus ik zet haar op mijn knie, druk haar tegen me aan en zeg: “Huil maar niet, schat, papa houdt van je en vergeeft je”. Degene aan wie ik dit verhaal vertel, zegt meestal: “Zo zou God ook moeten doen”. Dan vraag ik: “Wie betaalt de vaas?” Dat ben ik in feite. Vergeving wil niet zeggen dat er niet betaald moet worden. Stel dat iemand u in bijzijn van anderen beledigt en later zegt u barmhartig: “Ik vergeef je”. Wie betaalt dan de prijs van de belediging? Dat bent u.

Dit is wat God heeft gedaan. God zei: “Ik vergeef je”. Maar Hij was ook bereid om zelf de prijs te betalen, aan het kruis.

11 Hij heeft mijn leven veranderd

Jezus Christus leeft. Het feit dat ik leef en de dingen doe die ik doe is het bewijs dat Jezus Christus is opgestaan uit de dood.

Thomas van Aquino schreef: “In iedere ziel is een hunkering naar het geluk en de zin van het leven”. Als tiener wilde ik gelukkig zijn. Daar zit niets verkeerd in. Ik wilde één van de gelukkigste mensen op de hele wereld zijn. Ik wilde ook dat het leven zin had. Ik wilde antwoorden op vragen: “Wie ben ik? Waarom ben ik in vredesnaam hier? Waar ga ik heen?” Maar bovenal wilde ik vrij zijn. Ik wilde één van de meest onafhankelijke mensen van de hele wereld zijn. Voor mij betekende vrijheid niet: vooruit maar, doe maar wat je wilt. Dat kan iedereen en heel wat mensen doen het ook. Vrijheid betekent: “De kracht hebben om die dingen te doen waarvan je weet dat je ze moet doen”. De meeste mensen weten wel wat ze behoren te doen maar ze hebben niet de kracht om het te volbrengen. Ze leven in slavernij. Ik ging dus op zoek naar antwoorden. Het schijnt dat bijna iedereen bezig is met de één of andere vorm van godsdienst dus ik deed wat het meest voor de hand lag en ik ging naar de kerk. Maar ik zal wel in de verkeerde kerk terecht gekomen zijn. Sommigen onder u zullen wel begrijpen waar ik het over heb: In de kerk beviel het me eigenlijk nog slechter dan erbuiten. Ik ging ‘s morgens, ik ging ‘s middags en ik ging ‘s avonds.

Nu ben ik erg praktisch aangelegd en als iets niet lukt, kap ik ermee. Ik kapte met de godsdienst. Mijn enige winst wat godsdienst betreft bestond uit het verschil tussen het kwartje dat ik in de collecte deed en de vijfendertig cent die ik er weer uithaalde voor een milkshake. En dat is ongeveer alles wat de meeste mensen van de ‘godsdienst’ overhouden.

Ik begon me af te vragen of prestige het antwoord was. Misschien lag de oplossing in leiderschap, je geven voor een goede zaak, je ervoor inzetten en bekendheid krijgen. Aan de eerste universiteit die ik bezocht, gingen de studentenleiders over het geld en ze liepen duidelijk met hun gewichtigheid te koop. Ik stelde me dus verkiesbaar als leider voor mijn eerste jaar en ik kreeg het. Het was precies wat ik wilde: ik kende iedereen op het universiteitsterrein, iedereen groette me, ik nam de beslissingen, gaf het geld uit zowel van de universiteit als van de studenten, om de sprekers te krijgen die ik wilde. Het was machtig, maar zoals alles wat ik geprobeerd had ging ook dat vervelen. Op maandagmorgen werd ik meestal wakker met hoofdpijn vanwege de vorige avond, en mijn hele houding was: “hoe kom ik die vijf dagen door?” Van maandag tot vrijdag zat ik mijn straf uit. Mijn geluk draaide om drie avonden per week: vrijdag, zaterdag en zondag. Dan begon de vicieuze cirkel weer opnieuw.

Oh, ik hield ze straal voor de gek op de universiteit. Ze dachten dat ik één van de gelukkigste ziel-tjes-zonder-zorg was. In de verkiezingscampagnes gebruikten we de slagzin “Josh brengt geluk”. Ik gaf meer feesten met het geld van de studenten dan iemand anders, maar men realiseerde zich niet dat mijn geluk eigenlijk net zo was als dat van zovele anderen: het was afhankelijk van de omstandigheden waarin ik mij bevond. Als de omstandigheden goed waren, was alles goed met mij. Als de zaken belabberd gingen, was ik er ook belabberd aan toe.

Ik was net als een boot op de oceaan, ik werd heen en weer gesmeten door de golven, de omstandigheden. Er bestaat een bijbelse term om dat soort leven te beschrijven: hel. Maar ik kon niemand vinden die een ander leven leidde en ik kon niemand vinden die me kon vertellen hoe ik anders zou kunnen leven of die me de kracht kon geven om het te doen. Allerlei mensen zeiden me wat ik zou moeten doen, maar geen van hen kon me de kracht schenken om het ook te volbrengen. Ik begon gefrustreerd te raken.

Ik vermoed dat er weinig mensen waren aan de grote en kleine universiteiten van dit land die zo oprecht probeerden om zin, waarheid en doel in het leven te vinden als ik. Ik had het nog niet gevonden, maar in het begin had ik dat nog niet door. Toen viel mijn aandacht op een groep mensen van de universiteit: acht studenten en twee wetenschappelijke medewerkers, en iets in hun leven was anders dan bij anderen. Ze schenen zeker te weten waarom ze geloofden wat ze geloofden. Ik ben graag in gezelschap van zulke mensen. Het kan me niets schelen of ze het niet met mij eens zijn. Enkele van mijn beste vrienden zijn tegenstanders van de dingen waarin ik geloof, maar ik heb bewondering voor een man of vrouw met een overtuiging. (Ik ontmoet er niet veel, maar als ik ze ontmoet heb ik bewondering voor ze). Daarom voel ik me soms meer thuis bij sommige radicale leiders dan bij veel Christenen. Er zijn Christenen met wie ik in aanraking kom die zo slap zijn dat ik me afvraag of niet 50 procent van hen alleen maar als Christenen vermomd is. Maar de mensen

in deze groep schenen te weten wat ze aan het doen waren. Dat is iets wat onder studenten aan de universiteit nauwelijks voorkomt.

De mensen aan wie ik aandacht begon te geven praatten niet alleen maar over liefde. Het deed ze iets. De omstandigheden van het universiteitsleven schenen op hen geen invloed te hebben. Het leek of alle anderen ergens onder gebukt gingen. Eén belangrijk ding wat me opviel was dat ze gelukkig schenen te zijn, een geestesgesteldheid die niet afhankelijk was van omstandigheden. Ze leken in het bezit te zijn van een onuitputtelijke innerlijke vreugdebron. Ze waren walgelijk gelukkig. Ze hadden iets dat ik niet bezat.

Net als zoveel studenten wilde ik, wanneer iemand iets had dat ik niet had, het ook hebben. Daarom moet je op een universiteit je fiets ook op slot zetten. Als onderwijs en ontwikkeling werkelijk het antwoord waren, zou een universiteit waarschijnlijk de meest oprechte vorm van samenleving zijn die er bestaat. Maar dat is ze niet. Ik besloot dus om vriendschap te sluiten met deze mensen die me zo nieuwsgierig maakten.

Twee weken na die beslissing zaten ze allemaal om een tafel in het gebouw van de studentenvereniging: zes studenten en twee medewerkers van de faculteit. Het gesprek kwam op God. Als je niet zeker bent van jezelf en het gesprek gaat over God, dan heb je de neiging om je behoorlijk groot voor te doen. Iedere universiteit, iedere samenleving heeft wel een grote schreeuwerd, een vent die zegt: "Uh ... Christendom, haha. Dat is voor de slappelingen, dat is niet voor intellectuelen". (Zoals bekend, holle vaten klinken het hardst).

Ze maakten me onrustig; op het laatst richtte ik mijn blik op één van de studenten, een knap meisje (ik dacht altijd dat alle Christenen lelijk waren) en ik leunde achterover in mijn stoel omdat ik niet wilde dat de anderen dachten dat ik belangstelling had, en ik zei: "Vertel me nu eens, wat heeft jullie levens zo veranderd? Waarom zijn jullie levens zo anders dan die van de andere studenten, de leiding en de professoren? Waarom?"

Die jonge vrouw moet wel een diepe overtuiging hebben gehad. Ze keek me recht in de ogen, geen glimlach te bekennen, en zei twee woorden die ik nooit als antwoord had verwacht aan een universiteit. Ze zei: "Jezus Christus". Ik zei: "Oh, kom in Gods naam niet aan met die troep. Ik heb mijn buik vol van godsdienst en van de kerk en van de Bijbel. Kom niet aan met die troep over godsdienst". Ze kaatste terug: "Ik zei niet godsdienst, ik zei Jezus Christus". Ze legde de vinger op iets dat ik nooit eerder had geweten. Christendom is geen religie. Mensen die proberen om tot God te komen door middel van goede werken, dat is religie. Maar Christendom betekent dat God door Jezus Christus tot de mensen komt en hen aanbiedt in gemeenschap met Hem te leven.

Waarschijnlijk zijn er aan de universiteiten meer mensen met verkeerde opvattingen over het Christendom dan waar ook ter wereld. Laatst ontmoette ik een docent die in een college voor doctoraalstudenten de opmerking maakte: "Iedereen die een kerk binnenloopt wordt een Christen". Ik antwoordde: "Word je dan ook een auto wanneer je een garage binnenloopt?" Er is geen verband tussen. Een Christen is iemand die op Christus vertrouwt. Mijn nieuwe vrienden spoorden mij aan om mijn verstand te gebruiken en de beweringen te onderzoeken dat Jezus Christus Gods Zoon is, dat Hij een menselijke gedaante aannam en onder gewone mannen en vrouwen woonde en aan het kruis stierf voor de zonden der mensheid, dat Hij begraven werd en drie dagen later opstond en ook in de twintigste eeuw iemands leven kon veranderen. Ik vond dat bespottelijk. Ik vond de meeste Christenen loslopende idioten. Ik had ze wel ontmoet. Ik wachtte altijd tot een Christen aan het woord was in de collegezaal, zodat ik dan de vloer met hen kon aanvegen en de weifelende professor een slag voor kon zijn. Het kwam me voor dat als een Christen al hersens had, zo'n hersencel wel moest sterven van eenzaamheid. Ik wist niet beter.

Maar deze mensen daagden me telkens weer uit. Tenslotte aanvaarde ik hun uitdaging, maar ik deed het uit trots, om ze te verslaan. Maar ik wist niet dat je te maken hebt met feiten. Ik wist niet dat er bewijsmateriaal bestaat waarvan de waarde getoetst kon worden.

Tenslotte kwam mijn verstand tot de conclusie dat Jezus Christus werkelijk geweest was die Hij beweerde te zijn. Mijn poging om het Christendom te ontzenuwen was in feite de achtergrond van mijn eerste twee boeken. Toen dat niet lukte werd ik uiteindelijk een Christen. Nu ben ik al dertien

jaar bewijsmateriaal aan het verzamelen voor mijn overtuiging dat iemand ook met zijn verstand in Jezus Christus kan geloven.

Maar in die tijd zat ik wel met een moeilijkheid. Mijn verstand zei me dat dit allemaal waar was, maar mijn wil trok me een andere kant uit. Ik ontdekte dat Christen worden niet veel overliet van mijn eigen ik. Jezus Christus eiste zonder omwegen van mijn wil dat die op Hem vertrouwde. Jezus zei zo ongeveer dit: “Kijk, Ik sta al een tijd aan de deur en ik doe niet anders dan kloppen. Indien iemand Me hoort roepen en de deur opent, zal Ik binnenkomen” (Openbaring 3:20). Het kon me niets schelen of Hij op de golven liep of water in wijn veranderde. Ik wilde geen spelbrekers in mijn buurt. In mijn ogen was dit de snelste weg om alle leuks de grond in te boren. Zo stonden de zaken dus: mijn verstand zei me dat het Christendom echt waar was, en mijn wil gaf niet thuis.

Steeds wanneer ik bij deze enthousiaste Christenen was, laaide deze strijd weer op. Als u ooit in het gezelschap van gelukkige mensen bent geweest terwijl u zelf in de put zat, dan begrijpt u hoe ze je kunnen ergeren. Zij waren zo gelukkig en ik zat zo diep in de put dat ik letterlijk van de sociëteit wegrende. Het kwam zelfs zover dat ik ‘s avonds om tien uur naar bed ging en niet voor vier uur ‘s morgens in slaap viel. Ik wist dat ik dat pak van mijn hart af moest krijgen, als ik mijn verstand niet wilde verliezen. Ik stond wel voor alles open, maar niet zo open dat mijn hersens eruit vielen.

Maar omdat ik openstond voor alles, werd ik een Christen op 19 december 1959 ‘s avonds om half negen, tijdens mijn tweede jaar aan de universiteit. Iemand vroeg me: “Hoe ben je daar zo zeker van?” Ik zei: “Ik was er toch bij. Het heeft mijn leven veranderd”. Die avond heb ik gebeden. Ik bad voor vier dingen om een verhouding van gemeenschap met de opgestane, levende Christus op te bouwen die sindsdien mijn leven totaal veranderd heeft.

Eerst zei ik: “Heer Jezus, dank U dat U aan het kruis voor mij gestorven bent”. Ten tweede zei ik: “Ik belijd die dingen in mijn leven die U niet welgevallig zijn en vraag U mij te vergeven en te reinigen”. (De Bijbel zegt: “Al zijn uw zonden als scharlaken, ze zullen wit worden als sneeuw”). Ten derde zei ik: “Nu op dit moment en zo goed als ik kan, open ik de deur van mijn hart en leven en vertrouw op U als mijn Heiland en Heer. Neemt U de leiding van mijn leven over. Verander me van binnenuit. Maak van mij de mens zoals U mij oorspronkelijk bedoeld hebt”. Het laatste wat ik bad was: “Dank U dat U door het geloof in mijn leven bent gekomen”. Het was een geloof niet gebaseerd op onwetendheid, maar een geloof gebaseerd op bewijsmateriaal en historische feiten en Gods Woord.

U heeft zeker wel eens gelovige mensen horen spreken over “de bliksemflits die bij hen insloeg”. Nu, nadat ik gebeden had, gebeurde er niets. Ik bedoel: niets. En nog steeds ben ik niet “veel te goed voor deze wereld”. Eigenlijk voelde ik me nog beroerder nadat ik deze beslissing had genomen. Ik voelde me letterlijk alsof ik moest overgeven. Ik voelde me misselijk. Oh nee, waar heb je je nu toe laten verleiden? Vroeg ik me af. Ik had werkelijk het gevoel dat ik een sprong in het duister had gedaan (en sommige mensen vinden dat dat ook zo is!).

Ik kan u één ding zeggen: na zes tot achttien maanden werd het me duidelijk dat ik geen sprong in het duister had gedaan. Mijn leven was veranderd. Ik had een debat met het hoofd van de afdeling geschiedenis aan de universiteit in het Midden-Westen en ik zei dat mijn leven veranderd was en hij viel me in de rede en zei: “wilt u ons vertellen dat God uw leven werkelijk veranderd heeft en dat in de twintigste eeuw? Op welk terrein?” Na drie kwartier zei hij: “Nu, zo is het wel genoeg”.

Mijn rusteloosheid was één van die terreinen. Ik moest altijd bezig zijn. Ik moest bij mijn meisje zijn of ergens anders in een discussiegroep... Ik liep over het universiteitsterrein en mijn gedachten waren als een wervelwind die de conflicten tegen de muren omhoog joeg. Dan probeerde ik me bij mijn studie te bepalen of na te denken en ik kon het niet. Maar een paar maanden nadat ik die beslissing voor Christus genomen had, groeide er een soort geestelijke rust. Begrijp me niet verkeerd. Ik zeg niet dat er geen strijd meer was. Wat ik in deze band met Christus vond was niet zozeer het ontbreken van strijd, maar het vermogen om die strijd aan te kunnen. Dat zou ik voor niets ter wereld willen ruilen.

Een ander terrein dat begon te veranderen was mijn drift. Vroeger vloog ik op als iemand maar scheef naar me keek. In mijn eerste jaar aan de universiteit heb ik bijna een medestudent gedood; ik

draag er nog de littekens van. Mijn opvliegendheid was zozeer een deel van mijzelf dat ik het niet bewust probeerde te veranderen. Als er iets gebeurde waarbij ik vroeger mijn kalmte verloor dan merkte ik nu dat mijn opvliegendheid eenvoudig verdwenen was. In veertien jaar heb ik maar eenmaal mijn kalmte verloren - op dat moment heb ik me laten gaan maar er waren zes jaar voor nodig om het weer goed te maken.

Er is een ander terrein waar ik niet trots op ben. Maar ik vertel het omdat een heleboel mensen hard toe zijn aan dezelfde verandering in hun leven, en ik heb de bron van verandering gevonden: een band met de opgestane, levende Christus. Dat terrein is haat. Er was veel haat in mijn leven. Het was niet zichtbaar aan de buitenkant maar van binnen bleef het maar knagen. Ik werd van mijn stuk gebracht door mensen, door gewone dingen, door omstandigheden. Als zoveel mensen was ik onzeker. Altijd als ik iemand ontmoette die anders was dan ik werd hij een bedreiging voor me.

Maar er was één man die ik meer haatte dan wie ook ter wereld. Mijn vader. Ik had een dodelijke haat tegen hem. Voor mij was hij de stadsdronkaard. Als u uit een kleine stad komt en één van uw ouders is een dronkaard, dan weet u waar ik het over heb. Iedereen weet het. Mijn vrienden kwamen op school en staken de draak met mijn vader. Ze dachten dat het me niet kon schelen. Ik was net als alle andere mensen en lachte aan de buitenkant, maar ik wil u wel vertellen dat ik vanbinnen huilde. Het kon gebeuren dat ik de schuur inging en mijn moeder achter de koeien in de mest zag liggen, zo afgeranseld dat ze niet op kon staan. Als er vrienden kwamen nam ik mijn vader mee naar buiten, bond hem vast in de schuur en parkeerde de auto achter de opslagruimten. We zeiden tegen onze vrienden dat hij weg moest. Ik geloof niet dat iemand een ander meer kon haten dan ik mijn vader haatte.

Nadat ik die beslissing voor Christus had genomen - misschien vijf maanden later - kwam er door Jezus Christus een liefde uit God in mijn leven, zo krachtig dat het die haat 180° omdraaide. Ik kon mijn vader recht in zijn ogen kijken en zeggen: "Vader, ik houd van u". En ik meende het werkelijk. Na alles wat ik met hem gedaan had was dit voor hem een hele schok. Toen ik naar een particuliere universiteit overging, raakte ik gewond bij een ernstig auto-ongeluk. Met mijn nek in een rekverband werd ik naar huis gebracht. Ik zal nooit vergeten hoe mijn vader mijn kamer binnenkwam. Hij vroeg me: "Mijn zoon, hoe kan je houden van zo'n vader als ik ben?" Ik zei: "Vader, zes maanden geleden verachtte ik u". Toen vertelde ik hem hoe ik Jezus Christus had gevonden: "Vader, ik heb Christus in mijn leven toegelaten. Ik kan het niet allemaal verklaren maar als gevolg van die verhouding ben ik in staat om niet alleen u maar ook andere mensen lief te hebben en ze te nemen zoals ze zijn".

Drie kwartier later beleefde ik één van de aangrijpendste ogenblikken van mijn leven. Iemand van mijn eigen familie, iemand die me zo goed kende dat ik hem niet om de tuin kon leiden, zei tegen me: "Mijn zoon, als God in mijn leven kan doen wat ik Hem in jouw leven heb zien doen, dan wil ik Hem de gelegenheid geven". En ter plaatse bad mijn vader met me en stelde zijn vertrouwen in Christus.

Gewoonlijk duurt het wel een paar dagen, weken of maanden, zelfs wel een jaar voordat er van enige verandering sprake is. Mijn leven werd veranderd in zes tot achttien maanden. Mijn vaders leven veranderde voor mijn ogen. Het was alsof iemand zijn hand uitstak en een lamp aandraaide. Nooit daarvoor en nooit meer daarna heb ik zo'n snelle verandering meegemaakt. Nadien heeft mijn vader de whiskeyfles nog maar één keer aangeraakt. Hij bracht het naar zijn lippen, maar niet verder. Ik ontdekte één zeker vaststaand feit: een band met Jezus Christus verandert levens.

Je kunt om het Christendom lachen, je kunt het bespotten en het belachelijk maken. Maar het werkt. Het verandert levens. Wanneer je je leven aan Christus geeft, let dan eens op je houding en daden, want het werk van Jezus Christus is levensverandering.

Maar Christendom is niet iets dat je iemand kunt opdringen of aanpraten. U moet uw leven leven en ik het mijne. Ik kan u alleen maar vertellen wat ik heb geleerd. Daarna is de beslissing aan u.

Misschien kan het gebed dat ik gebeden heb u helpen:

“Heer Jezus, ik heb U nodig. Dank U dat U aan het kruis voor mij bent gestorven. Vergeef me en reinig me. Nu op dit moment vertrouw ik op U als Heiland en Heer. Maak van mij de mens zoals U mij oorspronkelijk bedoelde. In Christus’ naam. Amen”.

Als bovenstaand gebed ook u geholpen heeft, hoe nu verder?

Vriendschap met God

God zoekt onze vriendschap. Dat is iets onvoorstelbaars. Het is nieuw voor de mens. Wij hebben van nature het gevoel dat God eerder onze rechter dan onze vriend is. In ons hart zijn we bang voor God.

Maar God zegt, dat Hij *vertrouwelijk* met ons om wil gaan. We komen het elke keer weer in de Bijbel tegen. “Hij heeft je geroepen om samen één te zijn met zijn Zoon, onze Heer Jezus Christus” (1 Korinthiërs 1:9).

God *verlangt* naar ons. Hij wil, dat wij eerbiedig en nederig met Hem wandelen.

Hoe is dat mogelijk?

De vrede tussen God en de zondige mens is niet vanzelfsprekend. God is een heilig God, die de zonde niet door de vingers kan zien. En wij mensen zijn Hem van nature ongehoorzaam. Een heilig God en een zondig mens. Een onoplosbaar probleem. Maar... God heeft een antwoord: het kruis van Jezus Christus. Dit is een onbegrijpelijke zaak voor wie niet eerst het probleem van de zonde heeft gezien. Maar voor wie het wèl beseft, is het een wonder: God heeft ons lief en heeft ons Jezus gegeven.

Door Jezus kunnen we God vinden. “Want God houdt zoveel van de wereld dat Hij zijn enige Zoon heeft gegeven om de wereld van de ondergang te redden. Iedereen die zich aan Hem toevertrouwt, krijgt eeuwig leven” (Johannes 3:16).

Leven met God

We mogen dus met God omgaan, met Hem praten, naar Hem luisteren. Dat gebeurt niet automatisch. We moeten er moeite voor doen.

Ons leven met God groeit door dagelijks ‘onderhoud’. Elke dag tijd nemen om God te ontmoeten. Meestal moeten we daar tijd vrij voor maken. Het kost ons een klein offer. Maar het is de moeite waard.